

Minna Jantunen & Elina Kunnari

”Vitsit, et tää on kivaa tää ruokaryhmä”

Lastensuojelunuorten osallisuutta tukeva ryhmätoiminta

Tekijä(t) Otsikko	Minna Jantunen ja Elina Kunnari "Vitsit, et tää on kivaa tää ruokaryhmä" Lastensuojelunuorten osallisuutta tukeva ryhmätoiminta
Sivumäärä Aika	41 sivua Syksy 2012
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaaja(t)	Lehtori Katja Ihamäki Yliopettaja Jyrki Konkka
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tukea lastensuojelunuorten osallisuutta toiminnan kautta. Toteutus tapahtui yhteistyössä Meripihan perhetukikeskuksen vastaanotto- ja arviointiosasto Kaislan kanssa, jossa nuoria oli kiireellisesti sijoitettuina. Aihe nousi työelämän tarpeesta saada osastolle nuorille viikoittaista, säännöllistä ja osallistavaa toimintaa, jota osasto Kaislassa ei ollut.</p> <p>Osastolle perustettiin ruokaryhmä, joka kokoontui viisi kertaa viikoittain alkaen 29.8.2012. Ryhmässä valmistettiin ruokaa yhteistyössä osastolla olevien nuorten kanssa heidän toiveidensa pohjalta. Työn teoreettisena viitekehystenä toimi osallisuus, johon liittyen sekä voimaantuminen että dialogisuus. Lisäksi perehtyminen kriiseihin ja ryhmän teoreettiseen tietoon oli olennaista nuorten eläessä kriisien aikaa ja ruokaryhmän perustuessa ryhmätoimintaan. Ruoka ja sen valmistus toimi välineenä tukea nuorten osallisuutta, lisätä yhteisöllisyyttä ja säännöllisyyttä nuorten arkeen.</p> <p>Havaintojen perusteella voidaan todeta, että ruokaryhmä tuki nuorten osallisuutta Kaislassa. Osallisuutta näkyi ryhmän toteuttamisen jokaisessa vaiheessa. Nuoret olivat suunnittelussa mukana ja aktiivisina suunnittelijoina sekä toimijoina ruoanvalmistuksessa yhteiseen ruokailuhetkeen asti.</p> <p>Toiminta oli nuorille mielekästä, joka näkyi nuorten innokkuutena ruoan laittoon sekä kyselemisenä aina ennen ruokaryhmän aloittamista, että mitä me tänään tekisimme ja milloin me aloittaisimme. Ryhmien aikana osallisuus ja voimaantuminen näkyi aktiivisuutena, oma-aloitteisuuden ja itsevarmuuden lisääntymisenä sekä nuorten luottamuksena heidän omiin taitoihin. Lisäksi toiminta oli nuorille ollut mielekästä, koska he olisivat halunneet ruokaryhmän jatkumista.</p>	
Avainsanat	lastensuojelu, osallisuus, dialogisuus, toiminnallisuus

Authors Title Number of Pages Date	Minna Jantunen and Elina Kunnari Group Activities Supporting Participation In Child Protection 41 pages Autumn 2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Katja Ihamäki, Senior Lecturer Jyrki Konkka, Principal Lecturer
<p>The purpose of this Bachelor's thesis was to support the participation of young people in child protection by specific activities. The study was implemented in cooperation with the Reception and Assessment Department Kaisla of Family Support Center Meripiha. The weekly and regular activity was needed among the young people with an emergency placement in Kaisla.</p> <p>As an answer to the lack of activities, there was a Cooking group founded in Kaisla. The group was based on the participation of young people in the department. It was a weekly activity which was arranged five times starting from 29 August 2012. The activity, cooking, was implemented in cooperation with the young people, based on their wishes. The theoretical framework of this thesis was participation, which also includes empowerment and dialogue. Studying different crises was necessary, due to the crises that young people were facing at the moment. Also studying the theoretical framework of the group was necessary due to the manner how the cooking group was formed.</p> <p>Food and cooking were only the means to support the participation of young people, increase communality and activity. Based on our observations the activity supported the young people's participation. They participated in the planning phase as well as the implementation phase.</p> <p>The activities were meaningful for the young people: it was reflected in their eagerness for food preparation. They were interested in the coming events of the group organized by us because they were always asking before the start of the activity what we were going to cook that day. During the Cooking group participation and empowerment were shown as young people's activity, spontaneity and increased self-assurance, also as trust in their own skills. The activity was also meaningful for the young people according to their wishes to continue cooking and activity.</p>	
Keywords	child protection, participation, dialogue and activities

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lastensuojelu	2
2.1	Lapsi sijaishuollon asiakkaana	2
2.2	Meripihan perhetukikeskus	3
2.3	Nuoret ja nuoruus	4
2.4	Traumaattiset ja kehitykselliset kriisit	6
3	Osallisuus ja osallistuminen	9
3.1	Osallistava ruokaryhmätoiminta	9
3.2	Lapsen oikeuksien sopimus ja lainsäädäntö	10
3.3	Osallisuuden teoriaa	11
3.4	Voimaantuminen käsitteenä	14
3.5	Dialogisuus	15
3.6	Ryhmän teoriaa	17
3.6.1	Ryhmäprosessi ja suhdejärjestelmät	18
3.6.2	Kommunikaatio- ja normisuhteet	19
3.6.3	Ohjaajan rooli, ryhmätoiminta ja nuoret	20
4	Ruokaryhmän suunnittelu ja toteutus	23
4.1	Toiminnan aloitus	23
4.2	Ryhmäkertojen suunnittelu	24
5	Ruokaryhmäkerrat	24
5.1	Ensimmäinen kerta	26
5.2	Toinen kerta	28
5.3	Kolmas kerta	29
5.4	Neljäs kerta	31
5.5	Viides kerta	32
6	Johtopäätökset	35
7	Pohdinta	37
	Lähteet	41

1 Johdanto

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä on ollut noususuuntainen (1991 - 2010), erityisesti kiireellisesti sijoitettujen lasten lukumäärä on noussut vuoden 2006 jälkeen selkeästi. Kaiken kaikkiaan lastensuojelun sosiaalityön asiakkaana ja avohuollolisten tukitoimien piirissä oli yli 78 500 lasta ja nuorta vuonna 2010. (Lastensuojelu 2010: Tilastoraportti 29/2011.) Lisääntyvät asiakasmäärät ja osallistavan yhteistoiminnan puute on lisännyt tarvetta lastensuojelunuorten yhteisen toiminnan kehittämiseen Meripihan perhetukikeskuksen vastaanotto- ja arviointiosasto Kaislassa.

Idea toiminnan kehittämisestä tuli osasto Kaislan vastaavalta hoitajalta liittyen ruoan valmistukseen. Näin ollen perustimme osastolle ruokaryhmän. Toinen opinnäytetyön tekijöistä oli ollut harjoittelussa Kaislassa, jonka aikana hän on tehnyt nuorten kanssa ruokaa. Toiminta oli ollut positiivinen kokemus, jonka pohjalta lähdimme miettimään, miten tätä voisi kehittää säännölliseksi ja nuoria mahdollisimman paljon osallistavaksi toiminnaksi. Ruokaryhmä vastaa tarpeeseen saada osaston nuorille säännöllistä, viikoittaista ja osallisuutta tukevaa toimintaa. Lisäksi ruokaryhmä on toiminnallinen työskentelytapa nuorten kanssa, jotka tulevat kriisiytyneistä olosuhteista vastaanotto-osastolle.

Ruokaryhmän tavoitteena on toiminnan kautta tukea lastensuojelunuorten osallisuutta, tuoda heidän arkeensa lisää yhteisöllisyyttä sekä auttaa lastensuojelun nuoria toimimaan sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Ruoan valmistus on vain väline, jonka avulla tuetaan nuorten osallisuutta sekä lisätään yhteisöllisyyttä ja säännöllisyyttä nuorten arkeen. Ryhmätoiminta valikoitui nimenomaan ruokaryhmäksi, koska siitä oli aikaisempia onnistuneita kokemuksia ja toinen opinnäytetyön tekijöistä on aikaisemmalta ammatiltaan kokki. Ruokaryhmätoiminnan tarkoituksena on tukea tavallista arjen toimintaa ja avata uusi keino lähestyä nuoria. Meidän toimintaamme ohjasi ruokaryhmäkertojen aikana dialogisuus ja koko ruokaryhmätoiminta keskittyi nuorten osallisuuteen, voimaantumiseen tai ainakin sitä edesauttaviin tekijöihin kuten onnistumisen kokemusten antamiseen nuorille. Olemme perehtyneet myös kriiseihin, koska nuoret elävät osastolla erilaisten kriisien aikaa, niin kehityksellisten kuin traumaattistenkin. Lisäksi ryhmän

teoreettiseen tietoon perehtyminen oli olennaista ruokaryhmän perustuessa ryhmätöimintaan.

2 Lastensuojelu

Lastensuojelu perustuu Suomessa lastensuojelulakiin (2007/417) ja YK:n lapsen oikeuksien perussopimukseen, jonka Suomi on ratifioinut ja saattanut lainvoimaan vuonna 1991. Lastensuojelun kokonaisuuteen kuuluu peruspalvelut, ehkäisevä lastensuojelu ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Peruspalveluihin kuuluvat neuvola, päivähoito, nuorisotyö, kotipalvelu, mielenterveys- ja päihdepalvelut, terveydenhuolto ja liikunta- ja toiminta-ohjelmat. Ehkäisevä lastensuojelutyö on lapsen tukemista peruspalveluissa ja järjestötoiminnassa. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön muotoja ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvä sijaishuolto ja jälkihoito. Lapsen tullessa lastensuojelun piiriin, pyritään valitsemaan lievin riittävä toimintamuoto ja lasta koskevissa toimenpiteissä on otettava huomioon lapsen etu. (Taskinen 2010: 19–23.)

2.1 Lapsi sijaishuollon asiakkaana

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon, mikäli edellytykset huostaanottoon täyttyvät. Perusteet huostaanotolle ovat jaoteltu kahteen eri ryhmään sillä perusteella, johtuuko huostaanotto lapsen omasta käyttäytymisestä ja/tai kasvuoloissa olevista puutteista. Puutteista ja edellytyksistä huostaanottoon on säädetty lastensuojelulain 40 §:ssä. Ensimmäisen perusteen mukaan lapsi on otettava huostaan, jos hänen huolenpidossa olevat puutteet tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Toisen perusteen mukaan lapsi on otettava huostaan, jos lapsi vaarantaa vakavasti omaa terveyttään tai kehitystään, käyttämällä päihteitä, tekemällä vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. (Saastamoinen 2010: 22–23.)

Molempien huostaanoton edellytysten perustana on se, että vaaran tulee olla vakavaa, jolloin huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa taikka lapsen oman käyttäytymisen tulee ylittää tämä kynnyksen. Huostaanoton perusteiden täytyessä edellytyksenä on myös se,

että avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä tai tapaukseen sopivia sekä se, että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Mikäli lapsi on välittömässä vaarassa tai kiireellisen sijoituksen tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti, perhehoitoon, laitoshuoltoon tai muutoin järjestettävä hänen hoito ja huolto. (Saastamoinen 2010: 23–24, 39.)

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimenpiteenä, jolloin kyse ei ole sijaishuollosta. Ensisijaisena lastensuojelussa tulisi käyttää avohuollon tukitoimia, ellei lapsen etu muuta vaadi. Tukitoimiin on ryhdyttävä välittömästi, mikäli lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään. Lapselle voidaan järjestää arvioivaa, kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Ensisijaisesti lapsi tulisi sijoittaa avohuollon tukitoimenpiteenä vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Lyhytaikaisesti lapsi voidaan sijoittaa myös yksin ja tällaiseen sijoitukseen vaaditaan vanhemman sekä 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoituksen tulee olla tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, kuntouttamiseksi tai väliaikaisen huolenpidon järjestämiseksi huoltajan tai muun hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevan henkilön sairauden tai muun syyn vuoksi. Avohuollon sijoitukselle ei ole laissa asetettu enimmäismääräaika, mutta sijoituksia ei saa olla toistuvasti ellei lapsen etu vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta. (Saastamoinen 2010: 57–60.)

2.2 Meripihan perhetukikeskus

Meripihan perhetukikeskuksen osasto Kaisla on seitsemänpaikkainen vastaanotto- ja arviointiosasto. Nuoret tulevat lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä tai sosiaalipäivystyksen kautta. Syynä sijoitukselle on perheessä oleva kriisi, johon tarvitaan ulkopuolista apua. Kaislan sijoitusajat vaihtelevat muutamasta päivästä jopa yli vuoteen. (Meripihan perhetukikeskuksen laatukäsikirja.)

Kaislassa tavoitteena on turvata nuoren hyvän kasvun edellytykset, jotka huomioidaan osaston perustehtävissä. Nuorelle tarjotaan kehitystä tukevaa hoitoa ja huolenpitoa, vastaanotetaan ja myötäeletään nuoren kriisiä (=kriisityö). Arviointityössä arvioidaan nuoren tarpeet ja vanhemmuuden toteutumista perheessä. Lisäksi Kaislassa suunnitel-

laan perheen ja eri auttajatahojen kanssa nuoren ja perheen tuki, jotta vanhemmuus vahvistuisi ja nuoren tarpeet tulisi huomioiduiksi. Jos nuori ei voi palata kotiin, arvioidaan hänelle sopivin sijaishuoltopaikka sekä tuetaan häntä. Myös nuoren, vanhempien ja omaisten suhteiden jatkuvuutta tuetaan (=motivointityö). (Meripihan perhetukikeskuksen laatukäsikirja.)

Toiminta Kaislassa on lapsilähtöistä ja perustehtävissä korostetaan nuoren näkökulmaa sekä hänen mahdollisimman hyvää kuulemista vaikeassa elämäntilanteessa. Työntekijöiltä tämä vaatii aitoa halua sitoutua vuorovaikutukseen nuoren kanssa ja kykyä sekä herkkyyttä kuulla ja jakaa hänen huolia ja iloja. Kaislan toimintaa ohjaavia arvoja ovat oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, ihmiselämän kunnioittaminen, nuoren näkökulman korostaminen, asiakaslähtöisyys ja ammatillisuus. (Meripihan perhetukikeskuksen laatukäsikirja.)

2.3 Nuoret ja nuoruus

Nuori ja nuoruus ovat käsitteitä, joita voidaan määritellä hyvin eri tavoin. Ihminen on psykofyysissosiaalinen kokonaisuus, joten myös nuori ja nuoruus -käsitteet voidaan määritellä kolmiulotteisesti: fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Nuoruuden voidaan ajatella alkavan murrosiästä, jolloin alkaa kehossa tapahtua fyysisiä muutoksia, vaikka henkilö itse olisikin vielä psyykkisesti kypsymätön. Toisaalta taas jopa hyvin iäkäs ihminen voi tuntea itsensä vielä nuoreksi. Kolmanneksi sosiaalinen asema ja sosiaaliset suhteet, voivat määritellä, kuka on nuori. Kun taas Suomen lainsäädännön mukaan, kuka on nuori, määritellään iän mukaan. Määrittelemme nuoret iältään 10 – 17-vuotiaiksi, johtuen osastolle tulevien lasten ikäryhmästä.

Nuoruusiällä tarkoitetaan ajanjaksoa, joka sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin, ikävuosille 11 – 22(/25). Nuoruusikä erotetaan kolmeen eri ikävaiheeseen: varhaisnuoruus noin 11 – 14-vuotiaana, keskinuoruus noin 15 – 18-vuotiaana ja myöhäisnuoruus 19 – 22/25-vuotiaana. (Horppu – Leppämäki – Nurmiranta 2009: 72.) Nuoruusikäen sijoittuu murrosikä, joka on kestoltaan 2 – 5 vuotta ja yleensä alkaa tytöillä poikia aikaisemmin. Tytöillä fyysinen kasvu ja kehittyminen tapahtuvat samanaikaisesti, kun taas pojilla kasvu jatkuu vielä murrosiän jälkeen. Toki yksilöllisiä eroja murrosiän etenemisessä löytyy, usein perimästä johtuen. (Aalberg 2010: 15.)

Tytöillä ja pojilla vartalon ja raajojen mittasuhteiden muuttuminen alkaa jo ennen murrosikää ja päättyy murrosiän eri vaiheissa, yksilöllisistä eroista riippuen. Raajojen nopea kasvaminen ja sitä myöten suhteettomuus muihin mittoihin nähden saattaa hämmentää nuorta sekä vaikeuttaa liikkeiden koordinaatiota, joka tekee nuoresta kömpelön ja epävarman. Nuorten aivot kehittyvät läpi nuoruuden, tosin tämä havainto on suhteellisen uusi. 1970- ja 1980-luvuilla tehty tutkimus osoitti merkittäviä muutoksia murrosiän ja nuoruuden aikana otsalohkossa ja etuosan aivokuoren rakenteissa. (Aalberg 2010: 34; 63.)

Lapsuudessa ja varhaisnuoruudessa aivoissa kehittyvät ne alueet, jotka liittyvät ympäristöstä tulevien sosiaalisesti merkittävien viestien havaitsemiseen. Nuoren suurella tunteella koetut kavereiden ja vanhempien sanomiset sekä tekemiset puolestaan johdavat alueesta, joka kypsyy varhaisnuoruudessa ja se auttaa ymmärtämään sosiaalisen informaation emotionaalisia puolia. Harmaan aineen väheneminen eli kypsyminen alkaa tunto- ja liikealueilta jatkuen kielellisten toimintojen alueelle ja sieltä avaruuden hahmottamisen alueelle. (Sinkkonen 2010: 42–43.)

Nuorten ajattelemattomille tempauksille ja törmäilylle löytyy selitys keskushermoston kehityksestä. Kyseiset alueet etuotsalohkossa, joiden tehtävän on suodattaa yllykkeitä, säädellä käyttäytymistä ja ennakoita tekojen seurauksia, kypsyvät vasta myöhäisnuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. Nuorten kehittyvä keskushermosto sekä vilkastunut hormonitoiminta saavat aikaan tarpeen etsiä uusia ja intensiivisiä kokemuksia sekä elämyksiä, mutta aivoalue impulsiivien käsittelylle on vielä keskeneräinen. (Sinkkonen 2010: 42–43).

Varhaisnuoruuden kriisiä kutsutaan ihmissuhteiden kriisiksi, sillä nuoren ihmissuhteissa tapahtuu ratkaisevia muutoksia. Hän alkaa irrottautua vanhemmistaan eli luopuu tunnetasolla vanhempien huolenpidosta ja ajatusmaailmasta sekä omista lapsenomaisista toiveistaan ja odotuksistaan. Tämä prosessi on hidas ja tärkeimmistä ihmissuhteista luopuminen vaatii surutyötä, jotta olisi mahdollista kiinnittyä uusiin ihmisiin. Tunne-elämässään nuori kokee suuria muutoksia ja hän on herkkä vaikutteille sekä mieliala vaihtelee nopeasti. Varhaisnuoruudessa nuori haluaa määrätä omista asioistaan, mutta samaan aikaan vastuu ja vapaus pelottavat. Nuorella on jatkuva tunnenälkä ja varhais-

nuoruudessa rakkaudet kohdistuvatkin usein esimerkiksi pop-idoleihin. Tämän kaltaisessa kaukorakkaudessa tunne on kiihkeän yksipuolista ja nuori tutustuu omiin tunteisiinsa ja oppii elämään niiden kanssa. Kun nuori hallitsee tunne-elämäänsä, on hänellä mahdollisuus rakentaa todellisia ja syviä ihmissuhteita. (Horppu – Leppämäki – Nurmiranta 2009: 77–78.)

Nuoruuden keskivaiheessa tapahtuu seestymisvaihe, jossa pahin kuohunta ja mustavalkoisuus vähenevät. Nuori etsii voimakkaasti rajojaan ja on omissa mielipiteissään hyvin ehdoton. Nuorta alkaa kiinnostaa maailmankatsomukselliset asiat sekä hän ottaa kantaa eettisiin, moraalisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin voimakkaammin kuin ennen. Nuorilla tämä vaihe on voimakasta identiteetin rakentamisen aikaa ja hänelle muodostuu suhteellisen selkeä minäkäsitys, joka on pysyvä ja yksilöllinen. Identiteetti kehittyy toisiaan seuraavien kriisien ja sitoutumisvaiheiden kautta ja se muodostetaan suhteessa omiin fyysisiin ominaisuuksiin, vanhempiin, ystäviin, intiimeihin suhteisiin, kouluun, työuraan ja maailmankatsomukseen. Nuori saattaa testata tässä ikävaiheessa useita erilaisia identiteettejä hyvin ääripäästä toiseen, esimerkiksi rokkarista tiukkaan uskovaiseen. Nuori saattaa omaksua myös negatiivisen identiteetin, joka tarkoittaa sitä, että nuori yrittää uhmakkaasti pyrkiä olemaan ympäristötoiveiden vastainen. Negatiivinen identiteetti perustuu siihen, mistä nuorta on moitittu tai minkä hän kokee häpeälliseksi ja hakeutuu samankaltaiseen seuraan. (Horppu – Leppämäki – Nurmiranta 2009: 78–79.)

Myöhäisnuoruudessa eli ideologisen kriisin vaiheessa nuori ei ole enää ulkokohtaisesti ohjautuva valinnoissaan, vaan pyrkii ratkaisemaan valintansa ja arvonsa omaa harkintaa käyttäen. Nuori pohtii omaa ideologiaansa eli aatteiden ja arvojen järjestelmäänsä, maailmankatsomusta, mutta monet jakavat vanhempiensa arvomaailman ja hyväksyvät samat periaatteet arvomaailmansa perustaksi, myös poliittiset ja uskonnolliset näkemykset omaksutaan usein vanhemmilta. Haasteita tässä ikävaiheessa ovat oman paikan ja roolin löytäminen, läheisyyden tunteen jakaminen ystävyys- ja parisuhteissa, kodista irtautuminen, koulutuksen ja uran suunnittelun toteuttaminen sekä sosiaalisesti vastuullisen toiminnan omaksuminen. (Horppu – Leppämäki – Nurmiranta 2009: 80.)

2.4 Traumaattiset ja kehitykselliset kriisit

Nuoruudessa tapahtuu hyvin paljon muutoksia nuoren kehossa, mielessä ja sosiaalisissa suhteissa. Nuoren ystävyysuhteet tulevat merkityksellisemmiksi ja nuori alkaa ottaa etäisyyttä omiin vanhempiin korvaamalla vanhemmat ystävillä sekä muilla sosiaalisilla suhteilla. Nuoruudessa kriisi voidaan kokea vaikeampana kuin jossain muussa ikävaiheessa johtuen myös muista samanaikaisista muutoksista nuoren elämässä, kuten fyysisistä muutoksista nuoren kehossa. Kriisi käsitteenä tarkoittaa ratkaisua, käännteentekevää muutosta, vaarallista taitekohtaa tai mahdollisuutta. Jokin havaittu uhka, menetys tai vaikeus voi laukaista kriisitilan. Kriisillä voidaan ajatella olevan kolme eri osatekijää: elämää uhkaava vaarallinen tilanne, olemassa olleeseen haavoittuvuuteen liittyvä uhka vaistonvaraista tarvetta kohtaan ja kyvyttömyys käyttää sopeutumista auttavia selviytymiskeinoja. Luonteeltaan kriisit voivat olla joko kehityksellisiä tai traumaattisia kriisejä. (Pojjula 2007: 28–30.)

Erik H. Eriksonin (1982) psykososiaalisen kehityksen teoria on keskittynyt kehityksellisiin kriiseihin. Kehityksellisissä kriiseissä kriisiä ei aiheuta jokin ulkopuolinen tekijä, vaan ne nähdään osana ihmisen elämänkaarta, jotka kaikki kokevat. Kehityskriisit esiintyvät kaikilla ihmisillä samoina ikävaiheina samankaltaisina, mutta subjektiivisina kokemuksina. Toiselle tietty kehityskriisi voi olla helppo, kun taas toinen kokee kehityskriisin vaikeana ja mahdottomana selviytyä. Psykososiaalisen kehityksen teorian mukaan ihmisellä on elämänkaaren eri ikäkausina kahdeksan erilaista kehitystehtävää, jotka hänen pitää ratkaista päästäkseen eteenpäin kehityksessään. Nuoruudessa nuoren tulisi saavuttaa identiteetti eli vastata kysymykseen, kuka minä olen. Identiteetin saavuttamisessa auttavat ystäväpiirin vakiintuminen, kehonkuvan jäsentyminen ja koulutus- ja ammattiuran valinta. Jos identiteettiä ei saavuteta nuoruusiässä, nuorelle syntyy rooliensa hajaannus ja hänen on vaikea löytää paikkaansa yhteiskunnassa. (Erikson 1982: 226–256.)

Traumaattisella kriisillä tarkoitetaan psyykkistä tilannetta, jossa yksilö kohtaa ulkoisen tapahtuman, joka uhkaa hänen tyydytysmahdollisuuksia, ruumiillista olemassaoloa, sosiaalista identiteettiä tai turvallisuutta. Tällaisissa tilanteissa yksilö voi esimerkiksi todistaa läheisensä kuolemanvaaraa tai kokea itse olevansa kuolemanvaarassa. Lisäksi traumaattinen kriisi nuoren näkökulmasta voi olla perhetilanne, jonka vuoksi nuori joutuu pois tutusta elinympäristöstä (=huostaanotto tai kiireellinen sijoitus). Ihmisen kuva maailmasta ja elämisen luonteesta saattaa muuttua yhden erittäin voimakkaan trauma-

tisoivan tapahtuman seurauksena. Lisäksi kokemukset voivat synnyttää ehdollistuneita pelkoreaktioita, jolloin aiemmin koetut neutraalit asiat alkavat aiheuttaa pelkoa. Traumatisoiva tapahtuma on aina ennustamaton ja sattumanvarainen, jolloin henkilön usko maailman hyvyyteen, elämän tarkoituksenmukaisuuteen ja siihen, että ihmiset ovat arvokkaita, saattaa murskautua täysin. Ihminen menettää hallinnantunteensa, koska haavoittumattomuuden illuusio häviää. (Psykykinen trauma 2012.)

Traumaattisten kriisien läpikäymisissä on todettu ihmisten käyttäytymisessä ja reaktioissa samanlaisuuksia, joten kriiseistä on voitu tunnistaa neljä eri kriisin vaihetta: shokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe. Shokkivaihe on lyhytkestoinen (muutamista tunteista muutamiiin vuorokausiin) ja se alkaa heti kriisin laukaisseen tilanteen jälkeen. Shokkivaiheessa ei vielä ymmärretä täysin tapahtunutta ja saatetaan kieltää tapahtunutta. Reaktiovaihe kestää muutamasta viikosta muutamiiin kuukausiin, jossa ihminen kohtaa muuttuneen todellisuuden ja alkaa ymmärtää, mitä oikeastaan on tapahtunut. Auttamisen ja toipumisen näkökulmasta on tärkeää, että kriisin kokenut saa puhua tapahtuneesta ja hänellä on mahdollisuus tulla kuulluksi. (Pojjula 2007: 34–36.)

Käsittelyvaihe kestää muutamista kuukausista noin vuoteen, jonka aikana mieli hyväksyy tapahtuneen. Ihminen on valmis kohtaamaan tapahtuneen osana elämäänsä ja tiedostaa muutokset sekä usein pohtii uudelleen omaa identiteettiään, vakaumuksiaan ja uskomuksiaan. Viimeisessä vaiheessa, uudelleen suuntautumisen vaiheessa kriisi muuttuu lopullisesti osaksi elämää ja kokemusta omasta identiteetistä. Vaihe kestää yleensä vuodesta kahteen vuoteen. Tapahtuma hyväksytään ja sopeutuminen uuteen tilanteeseen voi alkaa. Elämä saattaa saada uuden merkityksen ihmisen mielessä: elämä koetaan aiempaa merkityksellisemmältä, mutta tietoisuus omasta ja elämän haavoittuvuudesta on lisääntynyt. (Pojjula 2007: 34–36.)

Kaislan osastolle tulevat nuoret ovat kriisiytyneistä olosuhteista, jolloin huostaanotto sekä joutuminen pois tutusta elinympäristöstä ovat traumaattisia kriisejä. Jotta ymmärtäisimme osastolla olevien nuorten sen hetkistä tilannetta ja mahdollista oireilua, on hyvä tietää kriisien synnystä ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi kehityskriisien tunteminen on tärkeää, koska nuoret elävät kehityskriisien aikaa. Ruokaryhmässä nuorten kokemat kriisit voivat heijastua heidän käyttäytymiseen esimerkiksi sosiaalisissa vuoro-

vaikutustilanteissa kuten yhteisten päätösten tekemisessä (mitä ruokaa tehdään) tai yhdessä toimimisessa (ruuan valmistamisessa).

3 Osallisuus ja osallistuminen

3.1 Osallistava ruokaryhmätoiminta

Ruokaryhmätoiminta perustuu osallisuuteen, koska tavoitteena on tukea toiminnan kautta lastensuojelunuorten osallisuutta. Osallisuus tarkoittaa ruokaryhmässä sitä, että nuorella on mahdollisuus osallistua ruokaryhmään valmistamalla ruokaa – olla osallisena ryhmää, hänen mielipiteensä ja näkemyksensä otetaan huomioon ja hänellä on oikeus vaikuttaa päätöksentekoon valittaessa, mitä ja millaista ruokaa tehdään. Lisäksi osallisuus näkyy toiminnassamme aikuisen läsnäolona, vuorovaikutuksena ja antamisena nuorelle häntä arvostava kokemus sekä tunne joukkoon kuulumisesta olemalla hyväksyvä aikuinen ohjaajan roolissa. Voimaantuminen on yhteydessä osallisuuteen ja erityisesti osallisuuden tunteeseen. Ruokaryhmätoiminnan ja ruoanlaiton kautta luomme nuorille mahdollisuuden voimaantua tai ainakin tarjota voimaantumista edesauttavia tekijöitä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi onnistumisen kokemukset: se ruoka, mitä nuoret ovat valmistaneet, on oikeasti hyvää ja syötävää sekä joista nuoret voivat itse olla ylpeitä.

Lisäksi ryhmätoiminta kasvattaa osallisuuden tunnetta niin, että keuhataan ja autetaan nuoria ruokaa tehtäessä sekä opetetaan heille uusia taitoja liittyen sekä ruoanlaittoon että yhdessä tekemiseen (ryhmätyöskentelyyn) ottamalla huomioon muut ryhmässä olevat. Ryhmätoiminnan teoriaa otimme mukaan, koska toiminta perustuu ryhmässä toimimiseen ja sitä kautta nuoret voivat kokea edellä mainittua osallisuutta sekä siihen liittyvää johonkin kuulumista. Lisäksi erityisesti oireilevilta nuorilta saattaa puuttua vahva sisäinen näkemys itsestä, jonka vahvistamista varten he tarvitsevat tukiverkostoja. Ryhmätoiminta voi toimia tällaisena tukiverkostonä antaen nuorelle mahdollisuuden kertoa oma mielipiteensä turvallisesti ja niiden ottamista huomioon sekä arvostamista, jotka ovat tekijöitä voimaantumisen edistämiseen ja tätä kautta yhteydessä osallisuuden kokemukseen. (Heikkinen – Lavamo – Parviainen – Savolainen 2007: 81–83, 192–198.)

Päästääksemme siihen tilanteeseen, että nuori kokee häntä kuuntelevaa, aidosti läsnä olevaa ja arvostavaa vuorovaikutusta, tällöin meidän ohjaajien toiminta perustuu dialogisuuteen. Dialogisuudella pyritään vuorovaikutuksen edistämiseen ja yhteisymmärrykseen niin, että vuorovaikutussuhteessa sekä työntekijä että asiakas ovat tasavertaisia. Nuoren kanssa ruokaryhmässä tulee ohjaajien arvostaa nuorien mielipiteitä väheksymättä niitä. Tarkoituksena on saada hyvä ja toimiva vuorovaikutussuhde ryhmässä olevien nuorten kanssa niin, että jokainen ryhmäläinen voi oppia toinen toisiltaan. Ryhmän tarkoituksena on myös kehittää nuorten taitoja kuunnella ja ottaa muiden mielipiteet huomioon niin suunnittelussa kuin itse toiminnassakin.

Osallisuudella tarkoitetaan nuoren näkökulmasta mahdollisuutta olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Ihmisen identiteetin kehityksen kannalta on erittäin tärkeää olla osallisena itselle merkittävässä yhteisöissä. Osallistuminen on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä ja sen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä muiden kanssa. (Oranen 2012.) Toisaalta taas osattomuus omaan elämään, mitä lastensuojelunuoret ovat saattaneet kokea, on psyykkisen pahoinvoinnin ja sairastamisen peruskokemus. Osattomuus näkyy muun muassa eristäytymisenä ihmisyhteisöistä ja voi johtaa yksinäisyyteen ja merkityksettömyyden tunteeseen. Lapsen ja nuoren kussakin kehitysvaiheessa varmistetaan hänen muodostuminen ehyeksi yksilöksi vahvistamalla nuoren mahdollisuutta osallistua toimivana, tuntevana, ajattelevana ja luovana yksilönä. (Nurmi – Rantala 2011: 14.) Ruokaryhmän tarkoituksena on toimia mahdollistavana tekijänä sille, että nuori pääsee osallistumaan edellä mainituilla ominaisuuksilla ryhmään. Toimivana yksilönä nuori pääsee tekemään itse ruokaa, tuntevana saa ilmaista omia mielipiteitään, näkemyksiään ja tunteitaan turvallisessa ympäristössä. Ajattelevana yksilönä nuori lukee reseptiä noudattaen sen ohjeita ja sisäistämällä kyseessä olevan ruoan valmistuksen sekä luovana yksilönä toimien nuori saa esimerkiksi muotoilla valmistamistaan kekseistä ja sämpylöistä sen muotoisia kuin itse haluaa.

3.2 Lapsen oikeuksien sopimus ja lainsäädäntö

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioineet sopimusvaltiot ovat sitoutuneet kunnioittamaan ja edistämään sopimuksessa määriteltyjä lapsen oikeuksia. Kyseinen sopimus on valtioiden yhteisesti sopima maailmanlaajuisesti noudatettava minimi lapsen

oikeuksille. Jos kansallinen lainsäädäntö tai muut ihmisoikeussopimuksien määräykset toteuttavat paremmin lapsen oikeuksia, sopimus ei siinä tapauksessa vaikuta kansalliseen lainsäädäntöön. Lapsilla tarkoitetaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikkia alle 18 -vuotiaita. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa 12. artiklassa on kirjattu ylös lapsen vapaus ilmaista omat näkemyksensä häntä koskevissa asioissa, jotka on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lisäksi lapselle on annettava erityinen mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. (Nurmi – Rantala 2011: 41, 51.) Otamme huomioon nuorten vapauden ilmaista heidän näkemyksensä liittyen ruokaryhmässä tehtävään ruokaan: mitä he haluavat tehdä ja millaista ruokaa. Kuitenkin ottaen huomioon, että ruoanvalmistus ei ole liian haasteellista nuoren ikään ja kehitystasoon katsoen.

Suomen lainsäädännössä, perustuslaissa, kuudennessa pykälässä todetaan, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei siis saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan iän tai sukupuolen perusteella. Tällöin lapsilla on myös oikeus saada vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti eli heitä on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. (Suomen perustuslaki 1999/731 § 6.) Lastensuojelulaki korostaa lapsen asianosaisuutta kaikissa lastensuojeluprosessin vaiheissa. Sekä laista että sen taustateksteistä käy selvästi ilmi, että tavoitteena on varmistaa lapsen todellinen osallistuminen omien asioidensa hoitoon. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Lastensuojelulain mukaisesti on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin sekä toiveisiin kehitettäessä ja järjestettäessä sosiaali- ja terveydenhuoltoa, opetustointa sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 8.) Nuorisolain mukaan kaikki alle 29-vuotiaat ovat nuoria, joten nuorisolaki koskee myös lapsia (Nuorisolaki 2006/72 § 2). Osallisuus laissa näkyy esimerkiksi siten, että laki velvoittaa järjestämään nuorille mahdollisuuden osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn sekä kuulemaan nuoria heitä koskevissa asioissa. (Nuorisolaki 2006/72 § 8.)

3.3 Osallisuuden teoriaa

Osallisuudessa on kysymys vastavuoroisuudesta, oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuksista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista.

Osallisuus tarkoittaa myös mahdollisuutta ilmaista oman mielipiteensä. Osallisuus ei ole mahdollista, jos ei itse voi osallistua asioiden käsittelyyn tai saa niistä mitään tietoa. Osallistuminen on toimintaa, jossa osallisuus konkretisoituu. Sitä ei voi suoranaisesti mitata, mutta sen kokeminen on tavallaan osallisuuden mittayksikkö. Osallisuuden kokeminen tarkoittaa lapsen ja nuoren omaa kokemusta siitä, että hän on voinut olla mukana vaikuttamassa häntä koskevilla asioilla. Erityisesti nuoren osallisuuden kokeminen korostuu lastensuojelutyössä: sitä ei ole, jos nuorelle ei ole syntynyt kokemusta siitä, että hänelle tärkeät asiat ovat tulleet kuulluksi ja niillä on ollut merkitystä nuorelle. (Oranen 2012; Mitä osallisuus on? 2012.)

Osallisuus ei tapahdu tulevaisuudessa, vaan se tapahtuu tässä ja nyt. Työntekijän toteuttaessa osallisuutta, on hänen oltava läsnä tilanteissa ja oltava vastavuoroinen sekä toimittava yhteistyössä nuorten kanssa. Osallisuus on myös vuorovaikutusta ja ajan antamista nuorille eikä kiirehtimistä asiasta toiseen. Osallisuudella nuorten näkökulmasta tarkoittaa sitä, että hänelle syntyy tunne ja kokemus, että hän kuuluu joukkoon. (Mitä osallisuus on? 2012.) Osallistuminen tulee kuitenkin sovittaa nuoren ikä- ja kehitystasoon. Nuoren osallistumisen esteeksi saattaa joskus tulla aikuisen pelko siitä, että he vaarantavat oman auktoriteettinsa kasvattajina tai asemansa asiantuntijoina kuuntelemalla ja kyselemällä nuorilta. Toisaalta joskus voidaan osallistuminen tulkita virheellisesti niin, että nuorille siirretään valtaa ja annetaan liikaa vastuuta, jolloin nuori saattaa kokea stressiä ja ei lainkaan osallisuutta. On muistettava, että aikuisella säilyy kuitenkin päättäjän vastuu. Nuoren arvostus vahvistuu, kun aikuisella on kyky kuunnella ja ottaa selvää nuoren näkemyksistä. (Nurmi – Rantala 2011: 35.)

Osallisuuden avulla aikuinen voi kuulla ja nähdä asioita nuoren näkökulmasta. Nuorelle tulee kokemus arvostuksesta: minua arvostetaan, kun myös minun mielipiteeni otetaan huomioon. Osallisuuden avulla saadaan nuoren tilanne näkyväksi, osallisuus antaa aikuiselle mahdollisuuden kunnioittaa nuoren ajatuksia. Erityisen tärkeää osallisuus on, koska se suojelee ja voi jopa voimaannuttaa niitä nuoria, joilla on paljon torjumisen ja syrjäytetyksi tulemisen kokemuksia sekä kokemuksia sattuman varassa elämisestä. Erityisesti lastensuojelunuoret ovat juuri sellaisia nuoria, joilla on hyvinkin paljon edellä mainittuja kokemuksia ja osallisuuden parantaminen sekä sen toteuttaminen lastensuojelussa on tärkeää. On myös muistettava, että osallisuus voi tarkoittaa myös sitä, että nuorella on oikeus ja mahdollisuus olla osallistumatta. (Oranen 2012.) Ruokaryhmätöi-

minnan yhtenä tarkoituksena on antaa nuorelle mahdollisuus kokea arvostusta sekä kunnioitusta. Lisäksi toiminnan tausta-ajatuksena on nimenomaan antaa aikuisille mahdollisuus nähdä nuori tässä ja nyt.

Osallistaminen edistää myös ihmisen muutoshalukkuutta, jolloin ihmisellä on tunne siitä, että omassa elämässä on jatkuvuutta, ennustettavuutta ja tunne, että omaan elämänkulkuun voi vaikuttaa. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja subjektiivisen tuken tukeista valintojen tekemisen mahdollisuuden kautta voidaan tukea tiettyyn rajaan asti, esimerkiksi laitoksen sisäisten sääntöjen ja rajojen puitteissa. Dialogisuuden ja yhteistoiminnallisuuden näkökulmasta on tärkeää luoda yhdessä tavoitteita ja pohtia niiden merkityksiä sekä molemmat sitoutuvat ponnistelemaan tavoitteiden saavuttamiseksi. Motivoivassa työssä on tärkeää olla hienotunteinen, maltillinen ja realistinen. Kuitenkin niin, että tavoitteet, joita asetetaan, ovat tarpeeksi haastavia, mutta mahdollisia. Tällaiseen haasteelliseen toimintaan sisältyy jännite keskeneräisten asioiden edessä, jonka tulisi olla niin tärkeä, että asiakas alkaa ponnistella tavoitetta kohti sekä työntekijän tulisi tukea häntä tässä muutoksessa ja ponnistelussa. Asiakastyössä täytyy olla tarkka siinä, että tavoitteet ovat asiakkaan eikä työntekijän, sillä jokainen tarvitsee itsensä määrittelemiä toiminnallisia haasteita. (Mönkkönen 2007: 144, 147–148.)

Osallisuus on jaettu Lastensuojelun käsikirjan (2012) mukaan viiteen eri osa-alueisiin sen mukaan, ketkä ovat toimijoita ja minkälainen rooli heillä on. Ensimmäisessä osa-alueessa aikuiset toimivat pelkästään konsultteina, jotka ovat käytettävissä tarvittaessa. Lapset ovat aloitteentekijöinä, suunnittelijoina ja toimijoina. Toisessa osa-alueessa aikuiset toimivat aloitteentekijöinä, mutta lapset toimivat suunnittelijoina. Toteutus tapahtuu yhteistyönä aikuisten ja lasten kesken. Kolmannessa osa-alueessa aikuiset toimivat aloitteentekijöinä ja lapset toimijoina. Neljäs osa-alue koostuu lapsista, jotka toimivat pelkästään konsultteina ja aikuiset ovat sekä aloitteentekijöitä että toimijoita. Viidennessä osa-alueessa lapset toimivat aloitteentekijöinä ja aikuiset toimivat konsultteina. (Oranen 2012.)

Nostimme osallisuuden osa-alueet esille, koska muun muassa niiden kautta voimme tulkita osallisuuden toteutumista ryhmäkertojen jälkeen. Toteutamme ryhmässä ainakin toista osallisuuden osa-alueita, jossa me toimimme aloitteentekijöinä eli annamme nuorille ohjeita, miten tullaan toimimaan ja mitä tämän koko prosessin aikana tulisi

saavuttaa. Kuitenkin käytännössä nuoret suunnittelevat, minkälaista ruokaa he tekevät ja miten he sen toteuttavat. Nuoret toimivat suunnittelijoina, mutta toteutus eli ruoanlaitto tapahtuu yhteistyössä meidän ja nuorten kesken. Toisaalta toimintamme voi myös olla kolmannen osa-alueen puolella, jossa nuoret tekevät ruokaa itsenäisesti ja me olemme toimineet ainoastaan aloitteentekijöinä. Ruokaryhmätoiminnan tarkoituksena on antaa nuorille mahdollisuus tehdä, kokea ja osallistua sekä vaikuttaa päätöksentekoon. Vaikuttaminen päätöksentekoon tapahtuu nuorten osalta siinä, että he saavat itse olla mukana niin suunnittelussa kuin itse toiminnassakin. Lisäksi nuorilla on mahdollisuus tehdä ja kokea asioita sekä oppia taitoja, joita tulevaisuudessa he tulevat tarvitsemaan matkalla itsenäiseen elämään.

3.4 Voimaantuminen käsitteenä

Voimaantumisella tarkoitetaan ihmisestä itsestään lähtevää henkilökohtaista ja sosiaalista prosessia. Voimaantumista ei tuota tai aiheuta toinen ihminen, vaan se lähtee ihmisestä itsestään. Voimaantuessaan ihminen löytää omat voimavaransa ja hän on itse itsensä määräävä, ulkoisesta pakosta vapaa. Ihmistä ei ole voimaannutettu vaan hän on itse tullut voimaantuneeksi ja hänellä on vahva sisäinen voiman tunne. Voimaantuneen ihmisen ominaisuuksien mittaamiseen tai arvioimiseen on vaikea laatia määritelmää juuri johtuen ihmisen voimaantumisprosessin henkilökohtaisesta luonteesta. Voimaantuminen ilmenee eri ihmisillä eri tavalla, käyttäytymisenä, taitoina ja uskomuksina. (Siitonen 2000.)

Voimaantumisprosessia jäsentävät päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset, emootiot ja näiden sisäiset tunteet. Ihmisen sitoutumisen suhteen vahva voimaantuminen johtaa vahvaan sitoutumiseen ja voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Yksilön voimaantumisen ja hyvinvoinnin ryhmän kannalta ajatellaan olevan yhteydessä ryhmän muiden jäsenten hyvinvoinnin ja voimaantumisen tunteen kokemiseen. Voimaantuminen voi olla todennäköisempää tietyissä ympäristöissä kuin toisissa. Lisäksi tulee huomioida, ettei voimaantumisen tila ole pysyvä, jos kontekstiuskomuksissa, päämäärien asettamisessa, kykyuskomuksissa tai emotionaalisissa kokemuksissa tapahtuu muutosta. (Siitonen 2000.)

Ruokaryhmässä annamme nuorille mahdollisuus onnistumisen kokemuksiin ja osallisuuden tunteeseen. Lisäksi pyrimme luomaan ilmapiirin, joka on avoin ja jossa nuorten on helppo tuoda oma näkemyksensä ja mielipiteensä esille. Edellä mainitut asiat voivat olla voimaantumista edesauttavia tekijöitä. Voimaantumista on vaikea arvioida, johtuen henkilökohtaisesta voimaantumisen tunteesta, joten havainnoidessamme voimaantumista, havainnoimme lähinnä onnistumisen kokemusten ja nuorten reaktioiden perusteella. Tavoitteena on, että mahdollinen voimaantuminen tulisi näkymään ryhmän edessä esimerkiksi nuorten itsevarmuutena ja luottamisena omiin taitoihin.

3.5 Dialogisuus

Dialogisuudella asiakastyössä tarkoitetaan pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentamiseen ja vuorovaikutuksen edistämistä. Kaikki keskustelu, jota käydään, ei ole dialogista, vaikka siinä olisikin pyrkimys tasavertaisuuteen osallisten kesken. Dialogi tulee sanoista dia, joka tulee kreikan kielen sanoista ja tarkoittaa läpi tai halki sekä logos, joka tarkoittaa järkeä tai oppia. Yhteen liitettynä ne kuvaavat dialogisuuden olemusta eli väliin kerättyä maailmaa. Dialogisuuden tärkeä elementti on vastavuoroisuus, joka asiakassuhteessa tarkoittaa sitä, että suhde nähdään molemminpuolisena ja ymmärryksen rakentamisessa edetään asiakkaan ja työntekijän ehdoilla. Vuorovaikutusta kahden ihmisen välillä voidaan osuvasti verrata tanssiin. Askelkuviot ovat vuorovaikutusasemia, jotka määrittelevät vuorovaikutuksen kulkua ja määrittävät toimijoiden asemaa keskustelussa. Tanssissa, kuten dialogissakin, molemmissa toimijat ovat osallisia, mutta toinen voi omalla toiminnallaan kuljettaa tilannetta toista loukkaavaan suuntaan. Molemmissa, niin tanssissa kuin dialogissakin, säädellään etäisyyttä ja läheisyyttä. Taitava vuorovaikutustanssija osaa kuulostella ja tunnustella tilannetta sekä antaa tilaa asiakkaalle, kuitenkin niin, että työntekijällä on kokonaistilanne hallinnassa. (Mönkkönen 2007: 85–87.)

Dialogisuus ei ole pelkkää puhetta, kuuntelua tai keskustelua, vaan parhaimmillaan se on molemminpuolinen oppimiskokemus. Siinä on mahdollisuus muuttaa asenteita ja mielipiteitään. Dialogisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen tarvitaan luottamusta ja avointa kommunikaatiota. Dialogia voidaan tarkastella myös kommunikaationa tai suhteena. Dialogisen suhteen kannalta tärkeää ovat yhteiset hämmästyksen hetket, jolloin on mahdollisuus yhdessä rakentaa tietoa, jota ei kummallakaan osapuolella ole. Ammatilliselle asettautuminen tällaiseen suhteeseen ei ole välttämättä helppoa, sillä he saat-

tavat kokea epävarmuuden ja tietämättömyyden heikentävän heidän asiantuntemustaan tai auktoriteettiaan. (Mönkkönen 2007: 89, 95.)

Jokaisen ammattilaisen tulisi tiedostaa oma keskeneräisyytensä ja se, että joutuu kohtaamaan oman rajallisuutensa. Ymmärrys toista ihmistä kohtaa avautuu yleensä pikkuhiljaa ahdistuksen, ristiriitojen ja totuuden kautta. Ammattilainen huomaa itsessään myös ajoittain pikkusieluisuutta, kateutta, kilpailua ja epäluuloa toista ihmistä kohtaan. Tässä prosessissa ihmissuhteet joutuvat koetukselle. Ammattilaisen on tärkeää kyetä refleктоimaan omaa toimintaansa ja tutkailemaan sitä kriittisesti sekä arvioida ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa tai reaktioitaan. Itsearviointilla ja vertaisarviointilla on tärkeä merkitys ammattiin oppimisen välineinä. Dialogisen suhteen kannalta on tärkeää, että molemmilla toimijoilla on yhteinen terminologia ja yhteinen ymmärrys, mitä kulloinkin tarkoitetaan. Alussa sovittuja peruseriaatteita tulee koetella ja avata erilaisia merkityksiä, jotka niihin liittyy. Dialogisuus perustuu siihen, että yhdessä rakennetaan vastauksia ja merkityksiä eikä sen onnistumisesta voi olla varma. Tämä tekee suhteesta aina ainutlaatuisen ja kiehtovan. (Mönkkönen 2007: 97–99.) Ruokaryhmän toiminta on uutta vastaanotto-osastolla, joten itsensä kehittäminen ja ymmärrys siihen, että ruokaryhmätoiminnan toteuttaminen on molemminpuolinen oppimis- ja kehittymisprosessi on tärkeää. Tarkoituksena ei ole tuoda valmista toimintaa, vaan tarkoitus on yhdessä nuorten kanssa kehittää toiminta nuorille mieleiseksi.

Subjektiudella tarkoitetaan ihmisen käsitystä itsestään ihmisenä, joka kykenee tekemään päätöksiä ja valintoja sekä vaikuttamaan omalla toiminnallaan oman elämänsä muotoutumiseen. Asiakastyössä on tärkeää huomioida asiakkaan omat voimavarat ja mielenkiinto uusien toimintatapojen opetteluun. Lisäksi tulee selvittää, minkälaisiin muutoksiin asiakas on valmis sitoutumaan. Subjektiuden tukemista voidaan tarkastella toiminnan käsitteen kautta. Tässä yhteydessä toiminnan käsite tarkoittaa omaan yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen asemaan vaikuttamista. Psykologisemmissä yhteyksissä käsite tarkoittaa oman tilanteen haltuunottoa yksilöllisten ongelmien ja haasteiden kohdatessa. Toimintaa tarkasteltaessa yksilön sosiaalisesta maailmasta käsin voidaan huomata, että jokainen ylevä tavoite kumpuaa sosiaalisesta arjesta, jossa toiminta ja merkitys sekä voima kietoutuu sosiaalsiin suhteisiin usean toimijan välillä ja muotoutuu usean toimijan yhteiseksi toimijaksi. Toimijalla tarkoitetaan ihmistä, joka kokee itse voivansa vaikuttaa tilanteiden kulkuun. (Mönkkönen 2007: 143; 146; 197.)

Ruokaryhmässä nuorten voimavarojen tarkastelu alkaa jo suunnitteluvaiheessa. Kun nuoret miettivät ruokia, heijastaa se paljon myös sitä, mitä he ovat ennen tehneet tai mihin he tuntevat kykenevänsä. Voimavarojen kartoittamisessa ensimmäinen ryhmäkerta on tärkeä, koska nuoret nähdään toimivina yksilöinä ja voidaan havainnoida nuoren kykyä kuunnella, ottaa ohjeita vastaan sekä nähdä, miten nuori toimii niin ryhmässä kuin yksilönä. Kyseisiä havaintoja voidaan hyödyntää seuraavien kertojen suunnittelussa valittaessa työskentelypareja. Lisäksi havaintojen perusteella voidaan miettiä, olisiko tiettyjä hyödyllisiä taitoja, mitä pitäisi opetella seuraavalla kerralla, esimerkiksi kananmunien rikkominen tai sähkövatkaimen käyttö.

Toiminnan ja tekemisen erona on se, että toiminta on jatkuvaa ja teot yksittäisiä, jotka loppuvat esimerkiksi työsuorituksen loputtua. Toiminta on tekoja, joilla on yhteinen päämäärä. Asiakastyössä täytyy asiakkaalle tuoda esiin erilaisia toimintatapoja, jolloin asiakas voi valita ja kantaa valinnoistaan vastuun ja näin syntyy sisäistä motivaatiota. Asiakas tulisi saada motivoitua aktiiviseen toimintaan niin, että hän ei ajattelisi sitä tekemisenä, vaan toimintana, joka on jatkuva prosessi. Työntekijän olisikin tärkeään ymmärtää, mitkä asiat asiakas kokee tekemiseksi ja mitkä toiminnaksi. Toimintaan tarvitaan tukevia sosiaalisia rakenteita, jotka usein syntyvät sosiaalisista yhteisöistä, joissa ihminen on. Esimerkiksi vertaisryhmä tai nuorten työpaja saattaa toimia tietyssä elämänvaiheessa rakenteena, joka tuottaa säännöllistä tekemistä eli rutiineja, josta voi ajan mittaan syntyä henkilökohtaisesti tärkeää toimintaa. Osallistuminen aluksi voi olla ikään kuin pakotettua, mutta mielekkäiden kokemusten ja vuorovaikutussuhteiden kautta muuttua mielekkääksi. Toimintaa ja tekemistä ei tule arvostella keskenään kumpaakaan vähempiarvoiseksi toiseensa nähden. Asiakkaalle voi olla tarpeeksi haastavaa joidenkin arkipäiväisten toimien tekeminen ennen kuin siitä voi muodostua toimintaa. Yhteisössä toimiminen ja vuorovaikutteisuus antaa ihmiselle mahdollisuuden jäsentää oman elämänsä suuntaa ja paikkaansa yhteisön jäsenenä. (Mönkkönen 2007: 151–153, 155–156.)

3.6 Ryhmän teoriaa

Ryhmä muodostuu kahdesta tai useammasta toimijasta, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja siihen liittyy tietoisuus ryhmään kuulumisesta, ryhmän jäsenistä sekä tietoisuus siitä, että oma toiminta vaikuttaa yhteisen päämäärän saavuttamiseen. Yh-

teisen päämäärän saavuttaminen vaatii yhteistoimintaa, joten ryhmän jäsenet ovat riippuvaisia toisistaan ja se näkyy vuorovaikutuksena ryhmän jäsenten välillä. Johtuen vastaanotto-osaston asiakasmäärästä, me keskitymme pienryhmätoimintaan, joka on 4-6 hengen ryhmä ja sitä kuvaa jäsenien mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ryhmää kuvaa myös kiinteys, motivaation aikaan saama sitoutuminen, tyytyväisyys sekä yksimielisyys ryhmän toimintatavoista. (Jaakkola – Kataja – Liukkonen 2011: 15).

3.6.1 Ryhmäprosessi ja suhdejärjestelmät

Ryhmäprosessilla tarkoitetaan ryhmän jäsenten välille syntynyttä vuorovaikutusta ryhmän toiminnan seurauksena. Ryhmäprosessi kuvastaa sitä, mitä ryhmässä oikeastaan tapahtuu ryhmän toiminnan aikana. Ryhmän toiminnassa keskeisintä on tähdätä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kyseisten keskinäisten vuorovaikutusten myötä ryhmän sisälle syntyy erilaisia rakenteita ja suhteita, jotka ratkaisevat, kuinka tehokas ryhmän toiminta on. Erilaisia rakenteita ja suhteita voivat olla esimerkiksi ryhmän kommunikaatiosuhteet ja vallankäyttö. Ruokaryhmässä yhteinen tavoite on yhdessä päätetyn ruoan valmistaminen. Ryhmädynamiikalla taas tarkoitetaan jatkuvaa muutosta ryhmäprosessissa, rakenteissa ja suhteissa. Ryhmädynamiikka voidaan kuvailla jännitteinä ja tunteina jäsenten keskuudessa sekä jäsenten kiinnostuksena toisiaan kohtaan. Ryhmädynamiikka syntyy omien tavoitteiden, omien mieltymyksiensä ja ryhmän sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Ryhmädynamiikka tarkoittaa toisaalta myös pelkoja, odotuksia ja toiveita itseään sekä muita kohtaan. (Jaakkola – Kataja – Liukkonen 2011: 16.) Meripihan perhetukikeskuksessa vastaanotto-osasto Kaislassa olevat nuoret ovat osana ryhmää osastolla ollessaan, mikä voi heijastua ruokaryhmässä toimimiseen muun muassa jännitteinä nuorten välillä.

Ryhmän suhdejärjestelmät ovat toimintaa ohjaavia sisäisiä rakenteita. Yksilöt ovat ryhmässä eritasoisissa suhteissa toisiinsa nähden. Suhdejärjestelmiä ovat kommunikaatio-, tunne-, normi-, rooli- ja valtasuhteet. Suhdejärjestelmät voivat olla virallisia tai epävirallisia. Viralliset suhdejärjestelmät ovat etukäteen sovitut ja asetetut, kun taas epävirallisissa suhdejärjestelmissä ryhmänjäsenet ottavat omavaltaisesti valtaa ryhmän toiminnassa. Suhdejärjestelmät ovat vallankäytön välineitä sekä kaikki suhdejärjestelmät vaikuttavat toisiinsa. (Jaakkola – Kataja – Liukkonen 2011: 16–17.) Ruokaryhmässä jo aiemmin kehittyneet suhdejärjestelmät voivat näkyä nuorten keskinäisessä vuo-

rovaikutuksessa. Tämä meidän tulee ottaa huomioon toimiessamme ryhmässä ja erityisesti siihen, että jokainen nuori tulee kuulluksi.

3.6.2 Kommunikaatio- ja normisuhteet

Kommunikaatiosuhteissa keskeisintä on ryhmän jäsenten keskinäinen vuorovaikutus ja yhteydenpito. Kommunikaatiosuhde voi olla keskitetty, jossa vuorovaikutusta tapahtuu yhden tai harvan ryhmän jäsenen kautta. Kun taas hajautetussa vuorovaikutuksessa käytetään demokraattista kommunikointia eli mahdollisimman moni osallistuu vuorovaikutukseen. Tunnesuhteissa puolestaan keskeisintä on ryhmän jäsenten väliset myönteiset ja kielteiset tunteet toisistaan. Tunnesuhteita määrittelee se, tuleeko yksilö hyväksytyksi tai torjutuksi; koetaanko yksilö vastenmieliseksi vai kiinnytäänkö häneen. Jotta yksilö voi viihtyä ryhmässä, tarvitaan avointa kommunikaatiota, jonka kautta yksilö kokee hyväksytyksi ja ymmärretyksi tulemistä. (Jaakkola – Kataja – Liukkonen 2011: 17.) Ruokaryhmässä tulisi olla hyväksyvä ilmapiiri, mielipiteet kuulluksi ja ryhmässä tulisi olla avoin kommunikaatio. Kyseiset tekijät voidaan toteuttaa meidän käyttäytymisellä sekä sosiaalisella vuorovaikutuksella. Lisäksi edellä mainittujen tekijöiden kautta voidaan taata nuorille hyväksytyksi tuleminen kokemus sekä kokemus osallisuudesta.

Normisuhteissa yhteiset pelisäännöt nousevat keskeisemmäksi teemaksi. Yhteisten pelisääntöjen puitteissa jokainen ryhmän jäsen toimii yhdensuuntaisesti ja tietää, mikä on sallittua ja mikä ei. Roolisuhteissa taas yksittäisen jäsenen kohdistuvat erilaiset odotukset ja normit ovat keskeisessä asemassa. Esimerkiksi sosiaaliseen asemaan liittyvät roolit muodostetaan yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien kautta. On kuitenkin muistettava, että ryhmässä syntyneet roolit eivät ole pysyviä – ne voivat vaihtua ja järjestäytyä uudelleen ryhmässä. Nuorten asuessa Meripihan perhetukikeskuksen osasto Kaislassa, he ovat ryhmässä ja toimivat sekä ryhmässä että yksilöinä ruokaryhmän ulkopuolella. Näin ollen on tärkeää, että jokainen ryhmän jäsen noudattaa yhteisesti sovittuja pelisääntöjä muun muassa turvallisuuden vuoksi. Lisäksi ryhmän jäsenillä on jo olemassa olevat roolit ruokaryhmän ulkopuolella ja nämä roolit voivat heijastua ruokaryhmässä toimintaan. Kuitenkin ruokaryhmän roolit ryhmän jäsenten välillä voivat olla erilaiset kuin mitä ne muutoin ovat. Valta tarkoittaa vaikuttamista haluttuun suuntaan ja yksilön kykyä vaikuttaa toisiinsa. Ryhmän jäsenet ovat keskenään valtasuhteessa toisiinsa nähden. Toiminnan kannalta tärkeää on, että valta on jakautunut ryhmän

kesken: kaikkien mielipiteet otetaan huomioon ja kuunnellaan toisia. (Jaakkola – Kataja – Liukkonen 2011: 18–19.)

Ryhmään kuuluu erilaisia ominaisuuksia, jotta sen voidaan sanoa olevan toimiva ryhmä. Yksilöiden on koettava kiinteyttä ja lojaalisuutta ryhmää kohtaan. On tärkeää, että laitetaan yhteiset tarpeet omien tarpeiden edelle. Toimiva ryhmä tarvitsee avointa kommunikaatiota, myönteistä riippuvuutta toisista, vuorovaikutteista viestintää, yksilöllistä sitoutumista, sosiaalista yhdessä tekemistä, toiminnan pohtimista ja reflektointia. Myönteisellä riippuvuudella tarkoitetaan sellaista riippuvuutta, jossa ryhmän jäsenet tarvitsevat toisiaan: yhden onnistuminen vaikuttaa toisen menestymiseen. Vuorovaikutteisella viestinnällä tarkoitetaan viestintää, jossa yhdistyvät keskinäinen luottamus, arvostus ja avoimuus. Yksilöllinen sitoutuminen merkitsee, että jokaisen vastuuta lopputuloksesta korostetaan. Sosiaalinen yhdessä tekeminen koostuu tilan antamisesta, sallivuuden opettelusta, kuuntelemisesta ja uskaltamisesta sanoa oma mielipiteensä pelkäämättä tullessa torjutuksi sekä erilaisuuden hyväksymisestä. Toiminnan pohtimisessa ja reflektoinnissa on tärkeää oppia tietoisesti tarkkailemaan ryhmän toimintaa, yhteistyötaitojen kehittämistä sekä omaa oppimista. Pohtimisen ja reflektoinnin tuloksena on niin yksilöllä kuin ryhmälläkin mahdollisuus kehittyä. (Jaakkola – Kataja – Liukkonen 2011: 22–23.) Edellä mainitut tekijät ovat tärkeitä ruokaryhmän kannalta, jotta jokainen nuori ryhmässä voi kokea olevansa hyväksytty ja hän tuntee kuuluvansa ryhmään. Lisäksi kyseiset asiat saattavat vaikuttaa nuoren voimaantumiseen ryhmän aikana. Onkin tärkeää, että me ryhmänohjaajina omalla käyttäytymisellä annamme esimerkkiä esimerkiksi juuri avoimesta kommunikoinnista olemalla läsnä, rehellisiä ja keskustelevia.

3.6.3 Ohjaajan rooli, ryhmätoiminta ja nuoret

Ohjaajat tekevät työtään omalla persoonallisuudellaan, joten ei voida löytää yhtä tiettyä kaavaa, jonka mukaan pitäisi toimia. Kuitenkin voidaan löytää kolme ominaispiirrettä, jotka olisi hyvä ohjaajan toiminnassaan toteuttaa. Ensimmäisenä ohjaajan roolin tulisi olla ryhmän johtaja, joka luo puitteet hyväksyvälle ja avoimelle ilmapiirille, mutta luo myös normit toiminnalle. Toiseksi ohjaajan tulisi olla ymmärtäväinen kuuntelija. Kolmanneksi ohjaaja toimii vaikuttajana, muutostekijänä, joka ohjaa tavoitteisiinsa. Näitä ominaisuuksia pyrimme ruokaryhmän aikana ohjaajina toteuttamaan, jotta nuorilla olisi mahdollisimman hyvä kokemus ryhmätoiminnasta. Ohjaajan rooli voi olla tehtäväkes-

keinen tai prosessikeskeinen. Tehtäväkeskeisessä mallissa ohjaaja on tekemisen asiantuntija – määrittelee ja ratkaisee itse ongelman. Ohjaaja ohjaa ryhmäänsä määrällisesti ja objektiivisesti. Toisaalta taas prosessikeskeisessä mallissa ohjaaja toimii lähinnä auttajana ratkaisun löytämisessä. Ohjaaja avustaa, sietää ryhmän omia tulkintoja ja tukee ryhmän ratkaisumallia. Ohjaaja näyttäytyy persoonallisena, sitoutuneena ja voimavarakeskeisenä. (Jaakkola – Kataja – Liukkonen 2011: 27.) Ruokaryhmän kannalta me toimimme prosessikeskeisinä ohjaajina, koska me emme tee itse ruokaa vaan teemme sitä yhdessä nuorten kanssa, jolloin olemme ikään kuin avustajia, mutta kuitenkin ohjaavana tekijänä ruoan saamisen valmiiksi.

Ryhmätoiminta on merkittävää nuoren psykososiaalisen kehityksen kannalta. Ryhmätoiminnan kautta nuoret kokevat merkityksellisiä asioita kuten johonkin kuulumista ja liittymistä, osallistumista, osallisuutta ja vaikuttamista. Ryhmätoiminnassa osallistujat voivat kokea ainutlaatuisen hyväksytyksi ja aidosti kuulluksi tulemisen tunteen, kun ryhmätoiminta on hyvää. Ryhmätoimintaan kuuluu osallisuus, dialogisuus, yhteisöllisyys ja luottamuksellisuus, jotta ryhmätoiminnan voidaan sanoa olevan hyvää. Ryhmässä nuoret voivat turvallisesti käydä läpi omia tunteitaan ja kokemuksiaan, kun ilmapiiri on suotava eli avoin ja luottamuksellinen. Ryhmätoiminnassa ohjaajat aidosti kohtaavat nuoria, heitä kiinnostaa nuorten asiat, jolloin ryhmässä voi tapahtua asioiden syvempääkin käsittelyä, vaikka toiminta ei välttämättä liitykään suoranaisesti nuoren puhumiin asioihin. Ryhmätoiminnassa ohjaajat toimivat ikään kuin nuoren äänitorvena, joka kantaa nuorten äänen kuuluviin silloin, kun he eivät siihen itse pysty. Ohjaajat toimivat myös nuorten tukena ja turvana, olipa toiminta, puhuminen tai tekeminen mitä tahansa. (Heikkinen ym. 2007: 81–83, 192–198.) Ruokaryhmän aikana ohjaajina pyrimme tällaiseen toimintaan.

E erityisen tärkeää ryhmätoiminta on oireileville nuorille, jotka eivät välttämättä ole muodostaneet vahvaa sisäistä näkemystä itsestään ja tarvitsevat tukiverkostoja sen vahvistamiseen. Ryhmätoiminta toimii nuoren tukiverkostonä, jossa he voivat turvallisesti kertoa omista asioistaan ja saada tunteen siitä, että minä kuulun joukkoon ja minun mielipiteet otetaan oikeasti huomioon sekä minua arvostetaan. Ryhmätoiminnan tarkoituksena on tarjota vertaistukea samassa tilanteessa oleville. Vertaisuus on tärkeää erityisesti lastensuojelunuorille, koska heillä saattaa olla vaikeuksia osallistua sosiaaliseen toimintaan. Vaikeus syntyy siitä, että heillä on leimautumisen pelko ja häpeä, he pel-

käävät leimautuvansa erilaisiksi ja saattavat tuntea syyllisyyttä sekä häpeää omasta itsestään ja tilanteestaan. Osallistuminen sosiaaliseen toimintaan on todettu olevan suojaava tekijä yksinäisyyden, eristäytyneisyyden ja muun muassa masennuksen osalta. Lastensuojelunuurista puhuttaessa, ryhmätoiminnan ollessa käynnissä, heillä on jotain, mitä odottaa – ryhmätoiminta tuo elämään sisältöä. (Heikkinen ym. 2007: 81–83, 192–198.)

Ryhmätoiminta avaa väylän nuorelle kertoa elämästään, jonka avulla (toiminnan sekä keskustelun kautta) kyetään selvittämään nuoren tilannetta. Toisaalta taas ryhmätoiminnan tarkoitus ei missään nimessä ole toimia ”kyttäyksinä” vaan tarjota nuorelle mahdollisuus osallistua, vaikuttaa, kuulua joukkoon sekä tuntea luottamusta. Hyvässä ryhmätoiminnassa vaaditaan molemminpuolista luottamusta. Luottamuksen tunne nuorelle on tärkeää, koska lastensuojelunuurilla ei välttämättä ole edes kokemusta luottamuksellisista ihmissuhteista – he eivät välttämättä edes tiedä, mitä luottamus oikein on. Ryhmätoiminnalla on todettu olevan myös voimaannuttava ja kuntouttava funktio. (Heikkinen ym. 2007: 81–83, 192–198.)

Nuorten ryhmätoiminnassa on otettava harkintaan myös riskit – mitä riskejä toiminnassa voi olla ennen kuin toimintaa toteutetaan. Etukäteen ei voida tietää, miten prosessi jokaisen ryhmän kohdalla etenee, koska osallistujat ovat kaikki erilaisia. Kaikki eivät välttämättä tule toimeen toistensa kanssa hyvin, mistä johtuen ryhmäkerrat saattavat kääntyä suurimmaksi osaksi riitojen selvittelyyn. Toisaalta taas hyvinkin erilaiset nuoret mahtuvat samaan ryhmään erittäin sopuisasti. (Heikkinen ym. 2007: 81–83, 192–198.) Yhteistoiminta luo riippuvuutta, eikä ole pelkästään itsestä kiinni saavuttaa itselle tärkeä tavoite, vaan se on riippuvainen myös muiden halusta ja kyvyistä. Vaikka yhteistoiminta rajoittaa omaa toimintaa, se myös tarjoaa mahdollisuuden laajentaa omia tavoitteitaan. Kanssakäymisen muodot muuttavat muotoaan, organisoituvat ja kehittyvät sekä yhteiset toimintatavat ja sosiaaliset käytännöt vakiintuvat yhteisössä. Yhteisön jäsenyys tarkoittaa samojen käytäntöjen tuntemista ja noudattamista fyysisen läheisyyden lisäksi, luo yhteenkuuluvuuden tunnetta jäsenten välille. (Lahikainen – Pirttilä-Backman 2004: 14–17).

4 Ruokaryhmän suunnittelu ja toteutus

4.1 Toiminnan aloitus

Järjestimme ryhmätoimintaa Meripihan perhetukikeskuksessa vastaanotto- ja arviointiosasto Kaislassa. Ryhmätoiminnan aloitus oli 29.8.2012 keskiviikkoisin. Tätä ennen osallistuimme lapsikokoukseen 15.8.2012, joka järjestettiin Kaislassa säännöllisesti. Pidimme lastensuojelunurille ruokaryhmää, jossa toimintaamme ohjasivat osallisuus ja dialogisuus. Ryhmäkertojen suunnittelussa otimme nuorten mielipiteet huomioon ja teimme heidän kanssaan yhteistyötä ruokaryhmäkertojen suunnittelussa. He saivat kertoa, mitä halusivat tehdä ryhmäkerroilla, jonka jälkeen teimme reseptit eli ruoka- tai leivontaohjeet sekä ryhmän sisäisen työnjaon. Otimme kuitenkin huomioon sen, että jokaiselle ryhmäläiselle tuli saman verran tehtävää hänen ikä- ja kehitystasoon nähden. Havainnoimme ryhmäkerroilla ja molemmat teimme ruokaa yhdessä nuorten kanssa. Kirjaaminen havainnoista tapahtui heti ryhmäkerran jälkeen. Olimme suunnitelleet jokaiselle kerralle tavoitteen, johon havainnointi kullakin ryhmäkerralla keskittyi. Havainnoimme nuorten käyttäytymistä, eleitä ja ilmeitä sekä miten he ottavat kontaktia aikuisiin ja toisiin nuoriin.

Osallistuimme osasto Kaislassa viikoittaisin pidettävään lapsikokoukseen kaksi viikkoa ennen ensimmäistä kertaa. Tässä kokouksessa esittelimme itsemme, kerroimme ruokaryhmästä ja siihen osallistumisesta. Kyselimme lasten toiveita ruokien tai leipomisten suhteen ja kirjasimme ne ylös. Näiden ideoiden pohjalta teimme kokonaisuuksia, joita toteutimme yhdessä alkaen viikosta 33 keskiviikkoisin. Etsimme reseptiikan eli ruokaohjeet sekä muokkasimme sen ymmärrettävämpään muotoon, jos tarvetta esiintyi. Muodostimme ruokaryhmän kokoonpanon yhdessä osaston hoitajien kanssa, jotka tunsivat nuoret paremmin ja tiesivät, voivatko nuoret toimia isona ryhmänä vai oliko syytä jakaa ryhmä esimerkiksi kahdeksi pienemmäksi ryhmäksi. Lapsikokouksen jälkeen annoimme myös raaka-ainetilauksen keittäjälle, joka tilasi tavarat puolestamme niin, että ne olivat sovittuna päivänä osastolla. Ryhmään osallistujat olivat osasto Kaislassa asuvia nuoria, mutta jos nuori itse kieltäytyi tai hänen sosiaalityöntekijänsä, vanhempansa tai osasto Kaislan työntekijä ei suositellut lapsen osallistuvan ryhmään, hän ei silloin osallistunut. Ruokaryhmän osallistujien määrää riippui osastolla olevien nuorten lukumäärästä.

4.2 Ryhmäkertojen suunnittelu

Jokainen ryhmäkerta toteutettiin Meripihan perhetukikeskuksen osasto Kaislan tiloissa keskiviikkoisin alkaen 29.8.2012. Jokainen kerta koostui aloituksesta, jossa käytiin läpi päivän valmistettavat ruuat ja jaettiin jokaiselle nuorelle oma tehtävänsä. Samalla käytiin läpi säännöt eli miten käyttäydytään keittiössä. Tuotiin myös esille, että ollaan varovaisia työvälineiden kanssa sekä kuunnellaan tarkkaan ohjeita. Ohjeistukset olivat nimenomaan sitä varten, ettei ketään satu. Sen jälkeen jaettiin reseptit ja käytiin läpi, miten sen mukaan edetään ja alettiin valmistaa ruokaa. Ruokaa tehtäessä oli tarkoitus luoda mukavan lempeä tunnelma niin, että kaikilla osallistuvilla oli hyvä olla ja sai tasapuolisesti tehtäviä. Ruokaa valmistettaessa varmistettiin myös nuorten mahdollisuus saada ohjausta tarvittaessa, jos nuorelle ei ollut tuttua jokin tietty asia ja nuori koki sen olevan outoa hänelle. Tarkoitus oli myös saada aikaan hyvä keskusteleva ilmapiiri toiminnan kautta. Ruokaa tehtäessä nuorten kanssa haluttiin avata keskustelun aiheita tai kuunnella oliko nuorella itsellään jotain, mistä hän halusi puhua.

Ryhmäkerrat olivat samalla rakenteella eteneviä joka kerta. Arvioimme ryhmäkerrat aina jokaisen kerran jälkeen keskenämme ja pohdimme, voisiko jotain tehdä toisin. Muokkasimme tarvittaessa rakennetta seuraavaa kertaa varten. Emme keränneet nuorilta palautetta erikseen, mutta jos heillä tuli ideoita ja ajatuksia, niin otimme ne vastaan ja toteutimme niitä mahdollisuuksien mukaan. Jokaisen ryhmäkerran jälkeen teimme keittäjälle uuden tilauksen, jotta seuraavan kerran tuotteet olivat ajallaan osastolla. Viimeiseksi ryhmäkerraksi suunnittelimme jotain hieman erityisempää, joka olisi päätösjuhlanä rookaryhmälle.

5 Ruokaryhmäkerrat

Ruoanvalmistus oli koettu osastolla positiivisena kokemuksena. Ruokaryhmätoiminnan toteutusidea lähti Kaislan vastaavan hoitajan toiveesta, koska Kaislassa ei ollut nuorille suunnattua yhteistä, säännöllistä ja viikoittaista toimintaa, jota sinne kaivattiin. Ruokaryhmätoiminta vastasi tähän tarpeeseen kuitenkin niin, että ruoanvalmistus oli nuorten osallisuutta tukevaa ja heistä itsestään lähtevää sekä heille mielekästä toimintaa. Lisäksi ruoanlaitto on perustaito, jota opetellaan yleensä kotona. Lastensuojelunuorilla kotona ei välttämättä ole valmistettu ruokaa tai tehty sitä yhdessä. Päivällisen syöminen on

yleensä yhteinen hetki vaihtaa päivän kuulumiset perheen kesken. Tämä kokemus saattaa usein puuttua lastensuojelunuorilta ja ruokaryhmän tarkoituksena oli antaa myös tämänkaltaisen kokemus heille.

Ruoanlaiton kautta nuoret saivat valmiuksia ja taitoja, joita tarvitaan itsenäiseen elämään. Lisäksi nuorten itse päättäessä ruuista, olivat he itse osallisena myös päätöksenteossa niin kuin itse tekemisessä. Toteutimme ruokaryhmän viisi kertaa Meripihan perhetukikeskuksen vastaanotto- ja arviointiosasto Kaislassa viikoittain keskiviikkoiltaisina. Osallistuimme myös yhteen Kaislan viikoittaiseen lapsikokoukseen ennen ruokaryhmäkertoja, jossa keräsimme toiveita ruuista. Ennen toteutusta olimme sopineet laitoksen johtajan kanssa, että teemme ruoanlaittoon tarvittavien raaka-aineiden tilauksen keittäjälle viikkoa ennen ruokaryhmäkertaa, jolloin tarvittavat aineet ovat valmiina keittiössä. Ruokaryhmään osallistujien määrä riippui osastolla olevien nuorten määrästä, mutta kaikki osastolla olevat nuoret saavat mahdollisuuden osallistua ja olla osallistumatta. Kriteerinä ryhmään osallistumiselle oli kuitenkin se, että nuoret olivat tehneet osastolla keskiviikkoisen viikkosiivouksen ja olivat noudattaneet ryhmäkerran toteutuspäivänä sovittuja asioita osaston henkilökunnan kanssa. Päätimme yhdessä osaston henkilökunnan kanssa siitä, saiko nuori osallistua ryhmään vai ei. Johtopäätöksemme ja ryhmäkertojen kuvailut perustuvat havainnointiin. Tekemämme havainnot kirjasimme heti ryhmäkerran jälkeen, joiden pohjalta olemme tehneet johtopäätöksiä siitä, tukiko ryhmätoiminta lastensuojelunuorten osallisuutta.

Olimme mukana keskiviikkona 15.8.2012 Kaislan viikoittaisessa lapsikokouksessa. Toinen opinnäytetyön tekijöistä esittäytyi lapsille, kun taas toinen oli jo ennalta tuttu oltuaan töissä kyseisellä osastolla. Lisäksi kerroimme, mitä me tulemme heidän kanssaan tekemään eli valmistamaan ruokaa, leipomaan ja syömään valmistamiamme ruokia joka keskiviikko viisi kertaa peräkkäin alkaen keskiviikosta 29.8.2012. Lapsikokoukseen osallistumisen tärkeimpänä tavoitteena oli selvittää nuorten toiveita, mitä ruokia tai leipomisia he haluaisivat tehdä kanssamme. Nuoret eivät heti alussa keksineet mitään toiveita. Yksi nuori haki ruoanvalmistuskirjan, josta nuoret löysivät mielekkäitä leivonnaisia, sämpylöitä ja muita sellaisia, mitä halusivat valmistaa ruokaryhmäkerroilla. Nuorten toiveiden pohjalta teimme jokaiselle kerralle suunnitelman, mitä ruokia tehtiin ja minkä vastuualueen jokainen nuori sai ryhmän aikana. Reseptien etsimisessä ja ideoinnissa oli mukana osaston kaikki nuoret. Toiveista teimme listan, joka oli pitkä ja

kattava. Sanoimme nuorille, että kaikkia ideoita ei ole tarkoitus tehdä, vaan me valikoimme sopivia kokonaisuuksia.

5.1 Ensimmäinen kerta

Tämän ryhmäkerran tavoitteena oli tutustuminen ja havainnointi siitä, millaisia taitoja nuorilla jo entuudestaan oli. Tämän lisäksi tavoite oli saada ryhmä toimimaan yhteistyössä toistensa kanssa sekä kuuntelemaan ohjeita ja noudattamaan yhteisesti sovittuja sääntöjä keittiössä käyttäytymisestä.

Ensimmäisellä kerralla valmistimme hampurilaisia, suklaakeksejä ja toffeeta. Osaston nuorilla oli ruokailu ennen ryhmää. Kaikki halusivat tietää, mitä ruokia ollaan tekemässä ruokailun aikana. Ennen kuin aloimme tehdä ruokaa, kävimme nuorten kanssa läpi, mitä tänään tehdään ja mitä kukakin tekee. Nuoria oli osastolla neljä eli kaikki olivat paikalla, joista nuori 1 otti vastuualueekseen toffeen, nuori 2 suklaakeksit ja nuoret 3 ja 4 tekivät hampurilaisia. Työtehtävät oli jaettu niin, että vanhin nuorista sai tehtäväkseen eniten haastavuutta antaneen toffeen, ja nuoremmille tehtävät oli suunniteltu niin, että me pystyimme toimimaan mukana.

Meistä toinen oli mukana sekä kekseissä että toffeen tekemisessä ja toinen hampurilaisten tekemisessä. Hampurilaisia varten oli valmiina hampurilaissämpylät ja ruokaryhmässä valmistettiin jauhelihipihvit, joiden tekemisestä aloitimme. Koska nuoria oli kaksi, toinen sekoitti jauhelihaa, kun toinen lisäsi mausteita ja kananmunia. Kumpikin nuorista (3 ja 4) ilmaisi, ettei osaa rikkoa kananmunia, jolloin ohjaaja näytti mallia ja avusti kyseisessä toiminnassa. Ohjaaja näytti myös mallia, miten jauhelihipihvit muodostuvat paistovalmiiksi. Molemmat taikinan tekijöistä saivat tehdä pihvejä pellille, jotka laitettiin myöhemmin uuniin. Pihvien teon jälkeen keskityimme tomaatin pilkkomiseen ja salaatin pesemiseen sekä repimiseen. Nuori 3 sai tehtäväkseen pilkkoa tomaattia, kun nuori 4 pesi ja repi salaattia. Pilkkomisessa piti muutamaa otteeseen muistuttaa nuorta, että veitsen kanssa ei kuljeta eikä osoitella.

Toffeen valmistamisesta oli vastuu nuori 1:llä ja hän keskittyi ainoastaan toffeen tekemiseen toisen ohjaajan avustuksella. Hän kävi ohjaajan kanssa läpi reseptiä, jonka mukaan lähti tekemään toffeeta. Hän halusi toimia itsenäisesti ja luki ohjetta tarkkaan.

Hän kuitenkin aina varmisti ohjaajalta, että on oikea määrä aineita ja onko varmasti oikea aika lisätä kutakin ainesta. Toffeen tekeminen sujui hyvin ja nuori oli innokkaana mukana sekä jaksoi sekoittaa koko valmistusajan toffeeseosta. Valmistusaika oli melko pitkä, ja välillä ohjaaja kävi sekoittelemassa seosta. Nuori tiesi hyvin, miten toffee tul- laan valmistamaan loppuun aiemmasta kokemuksestaan. Kun toffee oli kiehunut tar- peeksi kauan, kaatoi nuori ohjaajan kanssa seoksen vuokiin jäähtymään.

Lisäksi teimme suklaakeksejä, jotka olivat nuori 2:n vastuualueena. Kyseinen nuori oli odottanut ryhmän alkua ja huutelikin osaston käytävillä meidän tullessa osastolle, että ”joko me aloitetaan leipomaan”. Työskennellessä nuori oli innokas tekemään taikinaa ja halusi osallistua kaikkiin vaiheisiin mahdollisimman itsenäisesti. Ohjaaja oli lähinnä tu- kena vain vaiheissa, jossa nuoren omat kädet eivät riittäneet, esimerkiksi, kun taiki- naan piti lisätä jauhoja ja käyttää sähkövatkainta samaan aikaan. Nuori innostui keksi- en muotoilusta ja kysyi, voiko niistä tehdä erimuotoisia. Nuorelle sanottiin, että voi tehdä millaisia vain, kunhan on suunnilleen samankokoisia johtuen kypsymisen tasalaa- tuisuudesta. Nuori teki keksit, jonka jälkeen hän lähti keittiöstä osastolle.

Lopuksi, kun kaikki ruoat olivat valmiita, odotimme, että pihvit hieman jäähtyisivät en- nen kuin söimme. Ajatuksena oli, että söisimme kaikki yhdessä. Nuori 3:lla oli vaikeuk- sia tehdä osaston henkilökunnan kanssa sovittuja asioita ennen yhteistä ruokailuhetkeä ja hänen mielestään kaikki oli tylsää. Hän ei osallistunut ruoan syömiseen silloin, kun kaikki muut olivat syömässä. Söimme aluksi hampurilaisia, jotka nuoret saivat itse koo- ta valitsemistaan täytteistä ja mausteista (pihvi, tomaatti, salaatti, juusto, suolakurkku, ketsuppi ja majoneesi). Tämän jälkeen sai ottaa suklaakeksejä, mutta toffee ei ollut vielä valmista, mikä jäi nuorille iltaherkuksi. Kokonaisuudessaan ensimmäiseen ryhmä- kertaan ruoan valmistukseen meni noin yksi tunti ja yhteensä koko ryhmäkertaan noin kaksi tuntia (jäähdetyksen odottaminen, siivousten saaminen loppuun ja syömiset).

Ensimmäinen kerta oli onnistunut ja kaikkien ruokien valmistus sujui rauhallisesti ja hyvin. Lisäksi nuoret olivat kiinnostuneita ja innostuneita ruoan valmistuksesta. Päätte- limme sen siitä, että nuoret kyselivät ruoan valmistuksesta ruokaryhmän aikana. Lisäksi innostuneisuus ilmeni siinä, että nuoret olivat halukkaita mennä katsomaan ja maiste- lemaan toistensa tekemisiä sekä jäi tunne, että he olivat koko ryhmän aikana iloisia ja positiivisin mielin johtuen hymystä nuorten kasvoilla. Tavoitteet täyttyivät, koska tutus-

tuimme kaikkiin nuoriin ja saimme selville, minkälaisia taitoja heillä on ja mitä asioita voimme harjoitella jatkossa. Kaikki kuuntelivat ohjeita hyvin ja toimivat ohjeiden mukaan. Harjoitusta tarvittiin kananmunien rikkomisessa. Kaikilla nuorilla työvälineiden, puulastojen, lusikoiden ynnä muiden pientarvikkeiden käyttö sujui hyvin.

Seuraavaksi kerraksi teimme parannuksia nuorten päivällisen suhteen, joka oli ensimmäisellä kerralla juuri ennen ryhmää, jolloin ryhmän aikana tehty ruoka oli melko nopeasti päivällisen jälkeen. Olimme yhteydessä osaston henkilökuntaan ja sovimme, että päivällisen sijaan välipala, joka tarjoillaan kello 14, oli hieman reilumpi. Päivällinen puolestaan jäi kokonaan pois, ennen ruokaryhmää.

5.2 Toinen kerta

Toisella ryhmäkerralla tavoitteemme oli edellisen kerran kautta alkuun saatettu ryhmätoiminnan jatkuminen, osallisuuden tukeminen ja voimaantumisen tai ainakin sitä edesauttavien tekijöiden toteutuminen. Kyseinen tavoite jatkui toisesta kerrasta aina viimeiseen kertaan asti.

Aloitimme toisen ryhmäkerran samoin tavoin kuin ensimmäisen käymällä reseptit läpi ja jakamalla vastuualueet. Teimme suklaamuffineja ja porkkanasämpylöitä, joiden tekemisiin kaikki osastolla olevat nuoret osallistuivat. Sämpylätaikinaa tehtiin yhdessä koko ryhmän voimin. Yksi nuori (2) kuori porkkanat ja aloitti raastamisen ja nuori 1 jatkoi sitä. Muut alkoivat tehdä taikinan pohjaa monitoimikoneella. Sen käytössä tosin kaikki olivat innokkaita, joten käyttöä jaettiin kaikkien kesken. Vuorojen vaihtaminen sujui hyvin ja jokainen halukas sai kokeilla.

Muffinitaikinan teosta sovimme, että nuoret 1 ja 3 vanhimpina saavat tehdä taikinan keskenään niin, että ensin kävimme yhdessä läpi työjärjestyksen. He saivat jaettua työt keskenään hyvin ja tasapuolisesti sekä niin, että molemmat pitivät omasta tehtävästään. Melko lopussa nuori 3 kaatoi taikinaan vahingossa nelinkertaisen määrän maitoa, jolloin ohjaaja joutui hieman avustamaan, mutta taikina saatiin kuitenkin valmiiksi. Nuoret sopivat keskenään, miten muffinivuokien täyttäminen jaetaan. Molempien nuorien kanssa kävimme läpi kananmunan rikkomista, joka heille oli uusi juttu. Nuori 1 oli innokkaana kertomassa, miten asiat etenevät. Kyseisen nuoren kohdalla pohdimme

nuoren mahdollisuutta osallistua ryhmään johtuen ennen ryhmää olleesta mielentilasta. Toisen parin kohdalla ohjaaja avusti reseptin luvussa ja muffinitaikinan teossa. Merkille pantavaa oli se, että nuori 4 osasi rikkoa kananmunan edelliseltä kerralta sen opittuaan ja opetti sen toiselle nuorelle (2). Taikinan teko sujui hyvin, nuori (2) sekoitti taikinaa ja toinen (4) lisäsi raaka-aineita sekä molemmat saivat laittaa taikinaa muffinivuokiin tasapuolisesti.

Osaston nuoret olivat hieman levottomia ennen ryhmää. Kuitenkin ryhmän aikana tunnelma oli rauhallinen ja kaikki tekivät innokkaana sekä hyvässä yhteisymmärryksessä. Sämpylöiden teossa he muotoilivat sämpylöitä niin kuin itse halusivat. Muutamia kertoja piti jauhojen käytöstä huomauttaa, koska sitä lensi pitkin lattioita. Nuoret vaikuttivat viihtyvän keittiössä ja kyselivät useaan kertaan aloitellessa, että milloin aloitetaan. Tälle kerralle parit oli vaihdettu verrattuna edelliseen kertaan ja myös nämä parit toimivat keskenään hyvin. Emme jääneet nuorten kanssa syömään johtuen siitä, että nuorilla oli muita asioita hoidettavanaan osastolla. Kuitenkin nuoret söivät yhdessä myöhemmin tekemiään sämpylöitä ja muffineja.

Toinen kerta sujui paremmin kuin ensimmäinen kerta, ohjeita noudatettiin paremmin ja tarkemmin sekä nuoret tuntuivat olevan keskittyneempiä ruoan valmistuksen aikana. Nuorten osallistuivat ja olivat oma-aloitteisempia sekä halusivat kokeilla tehdä asioita itsenäisesti.

5.3 Kolmas kerta

Kolmannella kerralla valmistimme sipsejä, mansikkakakun ja hot dogeja. Kaislaan oli muuttanut uusi poika (nuori 5), joten tällä kertaa ryhmässämme oli viisi jäsentä. Uusi nuori oli kuitenkin heti mukana tekemässä eikä ujustellut yhtään. Hän oli innostunut ruoan laitosta ja osoitti sen kyselemällä, mitä me tehdään ja mitä hän saisi tehdä. Aloitimme kertaamalla siitä, miten keittiössä käyttäytyään ja kuinka tärkeää on noudattaa ohjaajien ohjeita. Ruoan valmistus alkoi sipsien ja mansikkakakun teosta. Nuori 2 jäi tekemään toisen ohjaajan kanssa mansikkakakkuun tarvittavaa kakkupohjaa ja muut nuoret aloittivat perunoiden siivuttamisesta sipsejä varten. Aluksi kakkupohjaa tekemässä ollut nuori 2 halusi itse siirtyä sipsejä tekemään ja sipsejä tekemään mennyt nuori 5 halusi tulla leipomaan, joten teimme vaihdon heidän toiveiden mukaisesti. So-

vittiin yhdessä, että kaikki halukkaat saivat osallistua mansikkakakun tekemiseen joltain osin. Nuoret olivat innoissaan perunoiden siivuttamisesta ja ihmeissään, että miten näistä voi tulla sipsejä. Kaksi nuorista (1 ja 3) kaipasi hieman enemmän neuvoa kuorimisveitsen ja juustohöylän käyttämiseen siivuttamiseen ohjaajalta. Kakkupohjaa tehtäessä käytiin läpi munien rikkomista, joka sujui tällä kertaa hienosti. Nuori 5 osasi itse mitata oikean määrän jauhoja ja sokeria. Ohjaajan piti muutaman kerran sanoa, että ensin munat ja sokeri, kun nuori oli laittamassa aluksi kaiken kerralla sekaan. Nuori 5 kuunteli ohjeita hyvin ja kakkupohja saatiin uuniin.

Kun kakkupohja oli uunissa ja olimme saaneet perunat siivutettua, laitoimme hot dog -sämpylät ja nakit uuniin. Lisäksi nuoret 3 ja 4 kattoivat pöydän hot dogeihin tarvittavilla täytteillä kuten ketsupilla, sinapilla ja kurkkusalaatilla. Kattauksen jälkeen aloitimme sipsien paistamisen kattilassa, jossa oli öljyä. Jokainen nuori sai paistaa omat sipsinsä ohjaajan avustuksella. Samanaikaisesti kakkupohjan jäähtyessä, alkoi nuori 4 toisen ohjaajan kanssa täyttää kakkua mansikkahillolla, kun oli saanut omat sipsinsä paistettua. Nuori 3 sai levittää jäätelön hillon päälle kakun täytteeksi ja nuori 2 teki marengin kakun päälle. Kakun ollessa uunissa, aloitimme syömisen yhdessä hot dogeilla ja valmiiden sipsien maistelulla. Lopuksi kakku nostettiin pois uunista ja söimme sitä jälkiruoaksi.

Tällä ryhmäkerralla huomasimme, että nuoret olivat hieman riehakkaalla tuulella ja sai olla tarkkana, että kaikilla olisi ollut koko ajan jotain tekemistä. Ennen ryhmän aloitusta osaston nuorilla tunnelma oli levoton ja heille joutui useampaan kertaan sanomaan huoneiden siivoamisesta ja läksyjien teosta. Nuori 3 joutui aluksi jäämään ryhmän ulkopuolelle, kun ei suostunut tekemään läksyjä. Kun ryhmä oli alkanut, hän teki läksyt, jonka jälkeen hän ehti vielä mukaan ryhmään. Ryhmän aikana nuoret toimivat keskenään hyvin ja he osasivat ottaa vastaan ohjeita niin, että tunnelma oli rauhallinen. Ainoastaan niinä hetkinä, jolloin nuorilla ei oltu selkeästi osoitettua tehtävää, he saattoivat alkaa korottamaan ääntä ja tunnelma alkoi muuttua hieman levottomaksi. Tämä saatiin korjattua kuitenkin keksimällä edes jotain pientä tekemistä, sämpyläpussin avaamista, nakkien laittamista pelleille tai lautasten vientiä pöytään. Tämän otimme huomioon seuraavilla kerroilla toimintaa suunniteltaessa, jottei tyhjiä hetkiä tullut ryhmässä, vaan koko ajan oli jotain pientä tekemistä jokaiselle. Kesken ryhmän toiminnan

eräs nuori sanoi: "vitsit, et tää on tosi kivaa tää ruokaryhmä", joka tuntui meistä ohjaajista hyvältä ja antoi uutta intoa hieman levottomasta alkutunnelmasta huolimatta.

5.4 Neljäs kerta

Tällä ryhmäkerralla nuorilla oli viikkosiivouksien ja sovittujen asioiden noudattamisessa ollut vaikeuksia ja ryhmään tuli mukaan vain kaksi ryhmäläistä (nuoret 2 ja 3). Heidän kanssaan teimme keskinäisen työnjaon ja nuoren 3 ollessa kipeänä sovimme, että hän ei koske tuotteisiin, joita ei kuumenneta. Kipeänä olleen nuoren kanssa alkoi toinen meistä tehdä suklaadippitankoihin keksitaikinaa. Aloitimme työskentelyn lukemalla reseptin ja käymällä läpi, miten taikina valmistetaan. Nuori oli itse aktiivinen heti alusta alkaen, kun halusi tarkkaan katsoa, mitä aineksia tarvitaan taikinaan. Nuori haki itse tarvittavat ainekset ja välineet (sähkövatkain ja leivontakulho). Kertasimme samalla, miten sähkövatkainta käytetään ja nuori alkoi mitata aineksia kulhoon. Häntä piti ohjata sähkövatkaimen käytössä koko taikinan teon ajan. Taikinan teko sujui hyvin nuoren aktiivisuudesta johtuen, vaikka muutamaan otteeseen piti muistuttaa tarkkaavaisuudesta ja rauhallisuudesta. Taikinan ollessa valmis, siirsimme sen pursottimeen, jonka avulla teimme pellille keksejä. Molemmat nuoret, jotka olivat mukana alusta alkaen, saivat pursottaa taikinaa pellille. Pursottaminen sujui pääosin hyvin ja saimme keksit laitettua pellille ja uuniin. Nuoret olivat innoissaan pursottamisesta aktiivisuudesta päätellen. Varsinkin nuori 2 oli ehdoton siinä, että hän saisi pursottaa itse. Keksien ollessa uunissa, sulatimme suklaata vesihauteessa, johon uunista tulleet keksit kastettaisiin. Molemmat nuoret saivat kastaa keksejä suklaaseen kolmannen nuoren (4) lisäksi, joka tuli mukaan ryhmään vasta tässä vaiheessa johtuen osastolla olleesta viikkosiivouksen tekemättä jättämisestä. Lopuksi valmiit keksit laitettiin jääkaappiin, jotta sulanut suklaa ehtisi kovettua.

Nuori 2 olisi alun perin halunnut tehdä keksejä. Hän kuitenkin suostui tekemään kolmioleipiä pienen houkuttelun jälkeen. Houkuttelu tapahtui alkamalla ohjaajana keräilemään tavaroita ja kyselemään osaako hän leikata veitsellä. Nuori alkoi itse kertoa osaamisestaan ja lopulta innostui leikkaamaan kaikki tuotteet leipiin, joita olivat kurku, tomaatti, kinkku ja juusto. Hän ehdotti itse, että voisi paahtaa leivät ja täyttää. Ohjaaja teki osan leivistä ja nuori osan. Mietimme yhdessä, miten täytteet laitettaisiin leipien sisälle. Leipiä leikatessa sovittiin, että nuori pitää leivistä kiinni ja ohjaaja leik-

kaa, koska leivät olivat hyvin haastavia leikata, täytteiden hieman pursutessa ulos. Nuori halusi itse laittaa leivät esille tarjottimelle ja oli yllätynyt ja ylpeä kehuessaan, kuinka leivät näyttivät kuin kaupasta ostetuilta. Nuori pohti myös sitä, miten on mahdollista saada niin samannäköisiä ja että ne ovat varmasti hyviä.

Ruokailuhetki sujui jälleen erittäin mukavasti. Tuttu puheensorina oli valloillaan ja myös ne nuoret pääsivät mukaan pöytään istumaan ja syömään, jotka eivät päässeet osallistumaan ryhmään. Ryhmän aikana he kävivät välillä kurkkimassa ovella, mutta heidät ohjattiin siitä pois, sillä he eivät olleet saaneet lupaa osallistua. Ryhmän aikana nuorelle (2) tuli puhelu, jonka vuoksi hän lähti pois keittiöstä hetkellisesti. Tämä teki ryhmässä tilanteen rauhattomaksi, sillä muut nuoret olivat levottomia ja yleinen hälinä häiritsi lopulta ryhmän toimintaa. Puutuimme asiaan ryhmän jälkeen osaston hoitajien kanssa keskustellen, että jos tulee esimerkiksi puhelu, niin seuraavalla kerralla voisi soittajalle sanoa, että nuori voi ottaa yhteyttä soittajaan ryhmän jälkeen. Ryhmä on kestoltaan kuitenkin niin lyhyt (pääsääntöisesti aktiivista toimintaa noin tunti), että se olisi hyvä saada rauhoitettua vain itse toiminnalle.

5.5 Viides kerta

Ennen viimeisen kerran aloitusta, tunnelma osastolla oli rauhallinen päätellen siitä, että kukaan nuorista ei riehunut osastolla, eikä ollut meluisaa tullessamme osastolle. Kerrotuamme jokaisen nuoren vastualueet tälle kerralle, nuori 2 ilmoitti, että hän ei halua tehdä nuori 4:n kanssa yhdessä heille annettua vastuualuetta eli ranskalaisten valmistamista. Toinen meistä keskusteli hänen kanssaan asiasta ja nuori 2 päätti, että hän ei osallistu ruoan valmistukseen tällä kerralla ollenkaan. Ryhmään osallistui yhteensä kolme nuorta (1, 3, 4) viidestä yhden ollessa pois osastolta ja toisen päättäessä olla osallistumatta ryhmään. Suunnittelimme vastualueet niin, että vanhimmat saivat tehtäväkseen valmistaa nugetteja yhdessä toisen ohjaajan kanssa ja nuorin valmistaa ranskalaisia. Jäätelöbaarin toteuttamiseen tarvittiin kaikkien halukkaiden apua.

Toinen ohjaajista alkoi tehdä nuori 4:n kanssa ranskalaisia perunoista, kun taas toinen aloitti nuorten 1 ja 3 kanssa nugettien teosta. Ranskalaisten valmistamista varten nuori 4 pesi itsenäisesti perunat, joista leikattiin veitsellä ranskalaisten muotoisia suikaleita. Hän osasi käyttää veistä hyvin ja ilmoittikin, että on aikaisemmin pilkkonut eli veitsen-

käyttö oli hänelle tuttua. Muutamaan otteeseen hänelle piti huomauttaa, että veitsen kanssa tulee olla varovainen, kun veitsen terä osoitti välillä muualle kuin leikkuulaudalle. Perunoita oli paljon, joten ohjaaja auttoi pilkkomalla osan perunoista ranskalaisten muotoisiksi. Nuori oli innostunut toiminnasta, koska hymy oli hänen kasvoillaan pilkkomisen aikana ja hän kehui itseään taitavaksi veitsen käyttäjäksi, mikä oli totta. Perunoita pilkottaessa saimme myös hyvän keskustelun aikaiseksi ja nuori kertoi avoimesti henkilökohtaisia asioita. Asioista, joita nuori kertoi, heräsi huoli ja niistä kerrottiin eteenpäin osasto Kaislan hoitajalle. Nuori oli ylpeä veitsen käytöstään ja ihmeissään, kuinka perunoista voi tehdä ranskalaisia ja että kuinka samanlaisilta suikaleet näyttivät kuin oikeat ranskalaiset. Lisäksi nuoren innostuneisuus ja aktiivisuus näkyi siinä, että hän kyseli, mikä ranskalaisten valmistamisen seuraava vaihe on ja miten niistä oikein tulee valmiita ranskalaisia. Pilkkomisen jälkeen raat perunat siirrettiin kattilaan kiehuvaan veteen, jossa ne keitettiin kypsiksi. Keittämisen aikana nuori sai tehtäväkseen kattaa pöydän valmiiksi ja miettiä, mitä kaikkea tarvittaisiin kattausta varten. Kattaus haluttiin nuorten toiveesta laittaa kauniisti, koska kyseessä oli viimeinen kerta. Jäätelöbaaria varten pöytään katettiin jäätelöiden lisäksi erilaisia nonparelleja, kinuskikastiketta, kermavaahtoa ja suklaakoristeita.

Nugetteja tehtäessä nuoret 1 ja 3 kokivat kanan inhottavan tuntuiseksi kädellä koskien, joten otimme käyttöön kumihanskat. Ne kädessään he pystyivät koskemaan kanoihin, mutta silti yhteen ääneen huutelivat ja hokivat kuinka inhottavia, verisiä ja limaisia kanat ovat. He kuitenkin kuuntelivat ohjeet hyvin ja jakoivat työn keskenään hyvin. Molemmat halusivat kokeilla, vaikka aluksi nuori 3 sanoi, ettei halua leikata. Kuorruttamisessa he jakoivat keskenään työn niin, että nuori 1 pyöritti kananpalat vehnäjäuhossa ja siirsi ne kananmunakulhoon, josta nuori 3 otti ja siirsi ne korppujauhokulhoon ja siellä pyöriteltyään siirsi ne kulhoon odottamaan paistamista. Kananmunia rikottaessa nuori 3 halusi rikkoa kananmunat. Tämä oli merkittävää, koska edellisellä kerralla hän ei halunnut rikkoa munia, vedoten siihen, ettei osaa ja silloin harjoittelimme sitä. Tällä kertaa hän muisti tekniikan ja sai rikottua munat itsenäisesti. Nuoret olivat innokkaana auttamassa ja siivoilivat sekä halusivat ottaa uunista lämpimiä nugetteja ja viedä ne pöytään. Tällä kerralla nuoret olivat erityisen osallistuvia ja toimivat hyvin itsenäisesti.

Nuori 3, joka oli tekemässä nugetteja, halusi tehdä jotain muuta, jolloin hänelle annettiin tehtäväksi vatkata kerma vaahdoksi, jota tarvittaisiin jäätelöbaaria varten. Vatkaaminen sujui hyvin ja sähkövatkaimen käyttö oli tuttua hänelle. Hän tiesi, miltä valmis kermavaahto näyttää ja osasi myös ilmaista, milloin kermavaahto oli valmista. Aktiivisuus näkyi nuoren kohdalla siinä, että hän jaksoi vatkata loppuun asti ja halusi toimia itsenäisesti sähkövatkaimen käytössä. Kun kermavaahto oli valmista, nuoren seuraava vastuualue oli leikata erimakuiset (mansikka, suklaa, vanilja ja päärynä) paloiksi. Nuorelle veitsen käyttö oli tuttua, mutta hänellä oli hieman hankaluuksia leikata jäätelöä, koska se oli kovaa. Jäätelö otettiin suoraan pakastimesta, eikä se ehtinyt sulaa yhtään ennen leikkaamista. Kaksi muuta nuorta 1 ja 4 halusivat myös kokeilla jäätelön leikkaamista ja sovittiin, että kaikki saavat kokeilla. Nuori 4 yritti leikata, muttei onnistunut, koska jäätelö oli edelleen liian kovaa, jotta hän olisi saanut sitä leikattua. Nuori 1 onnistui kuitenkin leikkaamisessa. Jäätelöpalat laitettiin kulhoihin ja pakkaseen odottamaan ennen kuin ne laitettaisiin esille.

Kermavaahto viimeisteltiin samaan aikaan, kun ranskalaisia paistettiin. Nuoret 3 ja 4 halusivat värjätä kermavaahdon lilaksi, ja he tekivät sen yhdessä. Tällä välin nuori 2, joka ei osallistunut ryhmään, halusi tulla takaisin. Kuullessaan, että olisi enää ranskalaisen teko missä voi auttaa, hän lähti pois. Ruokailuhetken yhteydessä tosin sovittiin, että hän on voi auttaa loppusiivouksessa, niin on sitten osallistunut ryhmän toimintaan. Tämä sopi nuorelle hyvin ja hän auttoi reippaasti.

Tunnelma ruokaa laittaessa oli rauhallinen. Nuoret noudattivat selkeästi ohjeita, koska liikkuminen ja muu oleminen keittiössä ei ollut vauhdikasta ja he olivat tarkkaavaisia ja keskittyneitä omiin tehtäviinsä. Nuoret olivat halukkaita tekemään kaikkea, myös siivoilemaan keittiötä ja auttamaan tiskikoneen tyhjentämisessä ja täydentämisessä. Edellisillä kerroilla ei näin voimakasta aloitteellisuutta nuorten osalta ollut tullut keittiön kaikkiin töihin. Tästä huomasimme, että nuoret olivat saaneet itsevarmuutta ja voimaantumisen tunnetta, sillä he luottivat omiin kykyihinsä ja sitä myötä pyysivät saada tehdä erilaisia töitä.

Ruokailuhetki oli rauhallinen, keskustelevalta ja onnistunut. Nuoret esittelivät ylpeinä valmistamiaan ruokia sekä olivat itsekin hieman hämmästyneitä, kuinka hyvä lopputulos saatiin aikaan. Kaislan hoitajat kehuivat ruokia ja kyselivät reseptejä, joita nuoret

innokkaasti kertoivat ja olivat silminnähden ylpeitä saavutuksistaan. Osa oli sitä mieltä, että nugetit olivat parempia kuin kaupan. Ryhmään tuli vielä ruokailuhetken kesken nuori (5), joka oli ollut muualla. Nuoret olivat ihmeissään, että tämä oli viimeinen ruokaryhmäkerta ja olisivat halunneet, että ruokaryhmä jatkuisi. Kannustimme nuoria ja hoitajia tekemään ruokaa jatkossakin yhdessä. Ruokailuhetken lopuksi päätimme ryhmäkerrat kiittämällä jokaista nuoria yhteisesti ja lopuksi jokaista henkilökohtaisesti.

6 Johtopäätökset

Ryhmäkertojen aloituksessa saimme luotua nuorille miellyttävän ilmapiirin ja he osallistuivat suunnitteluun innokkaasti. Nuorten osallisuus alkoi siis heti ryhmäkertojen alussa. Dialogisuus näkyi ensimmäisellä kerralla nuorten kanssa yhdessä käytyjen keskustelun perusteella ruokien suunnittelussa. Ryhmän tavoitteiden asettelussa meillä ohjaajina ei ollut valmista päämäärää vaan löysimme sen yhdessä nuorten kanssa. Nuorten ajatusten ja ideoiden pohjalta me ohjaajina suunnittelimme toimivat kokonaisuudet niin, että ne aikataulujen puitteissa olivat mahdolliset. Ensimmäisellä toiminnallisella kerralla ryhmäprosessi lähti käyntiin, jolloin ryhmäläiset hakivat paikkaansa keittiössä ja keskinäisissä suhteissa. Osa nuorista toi omia taitojaan hyvinkin äänekkäästi esille, osa nuorista taas oli hiljaisempia. Kaikkien nuorten osallisuutta ja mahdollisuutta saada osallistua toimintaan tuimme jakamalla ryhmän pienempiin osiin niin, että kummallakin meistä oli pääsääntöisesti kaksi nuorta, jolloin pystyi antamaan aikaa nuorten ohjaamiseen sekä kiinnittää huomiota erityisiin tarpeisiin, joita saattoi olla veitsen käyttö, kananmunan rikkominen ja keittiökoneiden käyttö.

Jokaisella ryhmäkerralla jokaisen nuoren mahdollisuus osallisuuteen taattiin huolellisella ryhmäkerran suunnittelulla niin, että työt jakaantuivat tasaisesti ja jokaisella oli töitä ikä- ja kehitystason mukaisesti, esimerkiksi vanhin sai tehtävän, jossa oli paljon lieden käyttöä sekä sai lukea reseptiä ja tehdä itsenäisesti. Lisäksi havainnoimme, oliko jollain nuorella erityisiä taitoja tai puutteita perustaidoissa. Mikäli nuorella oli jokin erityinen taito, jonka hän osasi, sai hän mahdollisuuden opettaa toisia siinä, esimerkiksi eräs nuori kertoi suullisesti muille, miten toffee tullaan valmistamaan. Puolestaan taitojen puutetta tuimme antamalla nuorelle mahdollisuuden kokeilla vaikeita asioita useampaan kertaan, jolloin taito kehittyi ja tätä kautta tuli onnistumisen kokemusta, mikä

edesauttoi voimaantumisen tunnetta. Tästä esimerkkinä kananmunan rikkominen, jota useat ryhmäläiset eivät olleet tehneet aiemmin, mutta jokaisella kerralla se sujui paremmin ja nuoret opettivat toisilleen kyseistä taitoa.

Voimaantumista edesauttavat tekijät itsevarmuus ja luottamus omiin taitoihin näkyivät ryhmäläisten keskuudessa oma-aloitteisuuden lisääntymisenä muun muassa reseptien itsenäisenä lukemisena ja tarvikkeiden keräämisen aloittamisena. Voimaantumista on vaikea todeksi näyttää johtuen sen olevan subjektiivinen kokemus. Havaintojen perusteella tulkitsimme voimaantumista tapahtuneen, sillä nuorten oma-aloitteisuus lisääntyi ja nuorten kasvoilla näkyi onnistumisen hetkellä hymy sekä yhteisen ruokailuhetken aikana vallitsi mukava, iloinen ja keskusteleva ilmapiiri.

Ryhmädynamiikka ei näkynyt ruokaryhmässä jännitteinä ruokaryhmän jäsenten välillä ryhmän aikana paitsi viimeisellä kerralla yhden nuoran osalta. Varsinaisen toiminnallisen osuuden jälkeen jännitteitä oli näkyvissä muun muassa ryhmäläisten puhuessa toisilleen ikävään sävyyn. Ryhmän aikana nuoret toimivat keskenään hyvin ja puhuivat toisilleen ystävälliseen sävyyn sekä saivat sovittua työnjaosta keskenään ilman kinastelua. Uuden nuoren tullessa ryhmään, ryhmän toiminta jatkui samankaltaisena kuin aiemminkin. Meille ohjaajina se toi uuden haasteen, sillä vastuualueita piti jakaa useammalle nuorelle. Uuden nuoren kanssa ennen ryhmän aloitusta keskustelimme ryhmän toiminnasta ja säännöistä. Tässä keskustelussa oli mukana muita jo aiemmin ryhmässä olleita nuoria.

Ryhmäkertojen aikana teimme ohjaajan työtä omalla persoonallisuuksillamme kuitenkin toimien ryhmän johtajina niin, että ryhmän asettamat tavoitteet eli ruokien valmistus toteutuivat samalla, kun havainnoimme ryhmää ja toimimme yhteistyössä keskenämme. Tunnistimme dialogisuudesta tutun oman keskeneräisyytemme sosiaalialan ammattilaisina ryhmän aikana muun muassa ryhmäkertojen suunnittelussa niin, että pitää ottaa huomioon jokainen hetki ryhmän aikana sekä jokaisen ryhmäläisen henkilökohtaiset tarpeet. Esimerkiksi ryhmän aikana toimeksi jääneet nuoret alkoivat välittömästi olla levottomia, kunnes saivat tekemistä. Oman keskeneräisyyden tunnistaminen edesauttoi ohjaajana toimimista ryhmässä.

Osallisuuden osa-alueista toteutuivat toinen ja kolmas, koska toisessa osa-alueessa aikuiset toimivat aloitteentekijöinä ja lapset toimivat suunnittelijoina. Me aikuisen ja ohjaajan roolissa lähdimme toteuttamaan toimintaa ruokaryhmäksi ja erityisesti nuorten osallisuutta tukevaksi ryhmäksi. Nuoret toimivat siis suunnittelijoina ja saivat osallistua ryhmäkertojen suunnitteluun niin, että heidän toiveidensa pohjalta suunnittelimme kokonaisuudet ryhmäkerroille. Toiseen osa-alueeseen kuului myös se, että sekä nuoret että aikuiset ovat toteuttamassa yhteistyössä toimintaa niin kuin meidän ryhmäkerroilla oli. Kolmas osa-alue toteutui, koska siinä aikuiset toimivat aloitteentekijöinä ja nuoret toimijoina. Nuoret saivat itsenäisesti tehdä ruokaa ryhmäkerroilla, jolloin me ohjaajina jättäydyimme taustalle havainnoiden tilannetta ja puuttamalla toimintaan tarvittaessa.

Havaintojen perusteella voidaan todeta, että ruokaryhmä lisäsi nuorten osallisuutta, jota oli ryhmän toteuttamisen jokaisessa vaiheessa lähtien ryhmän suunnittelusta lapsi-kokouksessa jatkuen toiminnan kautta yhteiseen ruokailuhetkeen. Toiminta oli nuorille mielekästä, sillä joka kerta mennessämme osastolle, nuoret kysyivät mitä ruokia tällä kertaa valmistetaan ja milloin aloitetaan. Ryhmäkertojen perusteella voimme myös todeta, että ryhmän koko oli ihanteellinen silloin kun osallistujia oli 3-4. Tässä tosin vaikuttaa myös ryhmän keski-ikä olleen odotettua pienempi. Nuorin ryhmän jäsen oli 8-vuotias. Jos ryhmässä olisi pääsääntöisesti vanhempia, voisi isompi ryhmä myös olla toimiva.

7 Pohdinta

Ruokaryhmätoiminnan idea oli lähtöisin työelämän tarpeesta ja suunnittelu- ja toteutusvaiheessa olimme ottaneet huomioon hyvän tieteellisen käytännön ja eettisyyden. Tutkimuslupa opinnäytetyötämme varten hankittiin Helsingin kaupungin Sosiaalivirastolta. Ennen tutkimusluvan hakemista, olimme varmistaneet luvan Meripihan perhetukikeskuksen johtajalta. Lisäksi ilmoitimme nuorten vanhemmille sekä vastaaville sosiaalityöntekijöille ryhmästä. Mikäli vanhempien tai vastaavan sosiaalityöntekijän mielestä nuoren ei tulisi osallistua ryhmään, siinä tapauksessa nuori ei osallistu. Kaikilla osaston nuorilla oli vanhempien ja vastaavan sosiaalityöntekijän lupa osallistua. Jos nuori ei osallistunut ryhmäkertaan, se johtui nuoren omasta päätöksestä tai siitä, että nuorella

oli muita tehtäviä hoidettavanaan ennen kuin sai osallistua ryhmäkerralle. Ryhmäkertaan osallistumiseen vaadittiin, että keskiviikkoiset osaston nuorten omat viikkosiivoukset oli suoritettuna ja kyseisen päivän osaston henkilökunnan kanssa sovitut asiat oli tehtynä.

Ruokaryhmätoiminnan kautta nuorten taidot vahvistuivat tai toiminta auttoi löytämään uusia taitoja, kuten keittiökoneiden käyttö ja kananmunan rikkominen sekä itsenäisen työskentelyn vahvistaminen. Ryhmätoiminta vahvisti nuoria eri näkökulmista katsottuna: sosiaalisissa vuorovaikutustaidoissa, omissa konkreettisissa ruoanlaittotaidoissa sekä psyykkisesti, esimerkiksi itsetunnon vahvistamisessa. Lisäksi järjestämämme ryhmätoiminta tuki osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Toimimme ohjaajien rooleissa ryhmien aikana, joten oli erittäin tärkeätä toimia tasavertaisesti kaikkia ryhmän jäseniä kohtaan sekä ottaa jokainen ryhmän jäsen huomioon näkökulmineen sekä mielipiteineen väheksymättä.

Eettisen näkökulman opinnäytetyöhömmä otimme tutkittavien suojan kautta. Tämä on mielestämme meidän opinnäytetyön kannalta parhain tapa lähestyä eettistä näkökulmaa ottaen huomioon asiakasryhmän, jonka kanssa teimme ryhmätoimintaa. Tutkittavien suojan sisältämät seikat olemme ottaneet huomioon alusta alkaen jo ideointi- ja suunnitteluvaiheissa. Ennen toteutusvaiheen alkamista ilmoitimme ryhmästä kirjeitse nuorten huoltajille ja sosiaalityöntekijöille sekä nuorilla oli mahdollisuus missä vaiheessa tahansa lopettaa ryhmässä käyminen. Koko opinnäytetyöprosessin aikana toimintamme oli avointa ja rehellistä. Informoimme työelämän yhteistyökumppania prosessin etenemisestä suullisesti jokaisen ryhmäkerran jälkeen.

Eettisen perustan tutkimukselle, jonka kohteina ovat ihmiset, luovat ihmisoikeudet. Tutkittavien suojaan kuuluu olennaisesti se, että tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit ymmärrettävästi. Lisäksi osallistumisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja yksilöillä tulee olla mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta milloin tahansa sekä jälkikäteen kieltää itseään koskevan aineiston käytön tutkimusaineistona. Tutkijan on myös varmistettava, että osallistuja tietää mistä tutkimuksessa on kyse, kun hän antaa siihen suostumuksensa. Tärkeänä osana tutkittavien suoja on hyvinvoinnin ja oikeuksien turvaaminen, osallistujien hyvinvointi on asetettava kaiken edelle. Tutkimuksen tietojen käsittelyssä luotettavuus sekä osallistu-

jien anonymiteetin suoja on osa tutkittavien suojaa. Osallistujilla on oikeus vaatia tutkijalta vastuuntuntoa; luvattuja sopimuksia noudatetaan sekä tutkimuksen rehellisyyttä ei vaaranneta. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 131–132).

Tämän eettisen perustan pohjalta lähdimme rakentamaan ensimmäisiä kertoja nuorten kanssa ja heti alusta asti (kaksi viikkoa aikaisemmin ryhmän alkamista) kerroimme heille, mikä ryhmä tulee olemaan. Tämän lisäksi varmistimme heidän huoltajien tai asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden informoinnin sekä pyysimme heiltä luvan nuorelle ryhmään osallistumiseen. Anonymiteetin varmistimme nuorten osalta siten, että missään kohtaa heidän minkäänlaisia tunnistetietoja ei käytetty. Myöskään emme tästä samaisesta syystä kerro nuorten tarkkoja ikä tai sukupuolijakaumaa, jotta nuorten anonymiys säilyy. Tämän vuoksi olemme numeroineet nuoret (1-5), jotta ryhmäkertojen toteutuksen kuvailu on ymmärrettävämpää.

Puhuttaessa luotettavuudesta, on tärkeää arvioitava, miksi tutkimus on eettisesti korkeatasoinen ja miksi tutkimusraportti on luotettava. Tarkasteltaessa esimerkiksi objektiivisuuden ongelmaa laadullisessa tutkimuksessa on syytä erottaa havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuus nousee esille siinä vaiheessa esimerkiksi, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyksen läpi. Vaikuttaako tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto, poliittinen asenne, kansalaisuus tai virka-asema siihen, mitä hän kuulee ja havainnoi. Tutkija kuitenkin on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija, mikä väistämättä tarkoittaa sitä, että edellä mainitut tekijät vaikuttavat havaintoihin. Lisäksi on hyvä kiinnittää huomioita aineiston keruuseen. Miten aineiston keruu on tapahtunut toisaalta menetelmänä ja toisaalta tekniikkana. Aineiston keruuseen liittyneet erityispiirteet (esimerkiksi kuinka monta havainnoi) sekä mahdolliset ongelmat ovat myös huomioitava aineiston keruussa. Luotettavuuden arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten tutkimusaineisto on koottu ja analysoitu sekä yksityiskohmainen raportointi, jotta lukija pysyy seuraamaan, mitä tutkimuksessa on oikeastaan tehty. (Sarajärvi – Tuomi 2007: 135–141.)

Tekemämme havainnot ruokaryhmäkertojen aikana perustuivat siihen, miten me ohjaajina näimme tilanteita ja otimme kaikenlaiset havainnot liittyen ruokaryhmäkertoihin, esimerkiksi käyttäytyminen, sanomiset ja eleet sekä ilmeet huomioon. Huomiom-

me kiinnittyi havainnoijien roolissa eniten siihen, miten nuoret toimivat niin keskenään kuin itsenäisestikin sekä siihen, millä tavalla nuoret käyttäytyivät eli mitä ja miten he puhuivat toisilleen tai meille ohjaajille sekä millaisia eleitä ja ilmeitä heillä oli ryhmän aikana. Havainnoimme pelkkää ryhmätilannetta ja olimme ennakkoluulottomia nuorten suhteen. Mielestämme onnistuimme havainnoimaan ryhmäkertoja objektiivisesti ja johtopäätöksemme perustuvat havaintoihin, joita teimme nuorten kanssa työskenneltäessä. Mitä enemmän havainnoijia on, sitä paremman kuvan ja erilaisia havaintoja voidaan tehdä ryhmäkerroista. Tämän vuoksi molemmat meistä havainnoitiin ryhmäkertoja, koska toisella saattoi olla erilaiset havaintojen kohteet kuin toisella ja tätä kautta varmistettiin kokonaisvaltainen näkemys ryhmäkerroista. Johtopäätökset ja pohdinta perustuvat meidän tekemiimme havaintoihin ja olemme kuvanneet ryhmäkertoja mahdollisimman yksityiskohtaisesti, jotta lukija pystyy saamaan mahdollisimman tarkan käsityksen siitä, mitä me olemme oikeastaan tehneet ja tätä kautta myös saamaan ymmärrystä siitä, miten johtopäätöksiin ollaan tultu.

Lähteet

Aalberg, Veikko 2010. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.

Erikson, Erik H. 1982. Childhood And Society. Huttunen, Esko (suom.). Jyväskylä: Gummerus.

Heikkinen, Alpo – Lavamo, Pauliina – Parviainen, Maaret – Savolainen, Aili 2007. Näe minut. Kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 11.

Horppu, Sari – Leppämäki, Päivi – Nurmiraanta, Hanna 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Jaakkola, Timo – Kataja, Jukka – Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lahikainen, Anja Riitta – Pirttilä-Backman, Anja-Maija 2004. Sosiaalipsykologian perusteet. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Lastensuojelulaki 2007/417 § 8. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Lastensuojelu 2010. Tilastoraportti 29/2011. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 10.5.2012. <<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>>. Luettu 3.9.2012.

Meripihan perhetukikeskuksen laatukäsikirja 2011.

Mitä osallisuus on? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Verkkodokumentti. <http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/osallisuus>. Luettu 17.02.2012.

Mönkkönen 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita publishing oy.

Nuorisolaki. 2006/72. 2 § ja 8 §. Annettu Helsingissä 27.1.2006.

Nurmi, Suvielise – Rantala, Kaisa (toim.) 2011. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy.

Oranen, Mikko 2012. Sosiaaliportti 2012. Lastensuojelun käsikirja. Lasten osallisuus. Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>>. Luettu 17.02.2012.

Pojjula, Soili 2007. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Psyykkinen trauma. Traumaterapiakeskus 2012. Verkkodokumentti. Päivitetty 2012. <<http://www.traumaterapiakeskus.com/18>>. Luettu 3.9.2012.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sarajärvi, Anneli – Tuomi, Jouni 2007. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Siitonen, Juha 2000. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto 1999. Verkkodokumentti. Päivitetty 24.8.2011. <<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>>. Luettu 17.02.2012.

Sinkkonen, Jari 2010. Nuoruusikä. Juva. WSOY.

Suomen perustuslaki 1999/731. Annettu Helsingissä 11.6.1999.

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro Oy.